ТОШКЕНТ ОҚШОМИ

Шаҳар ижтимоий-сиёсий газетаси

Газета 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган

№ 63 (8.798) ◆ 1996 йил ◆ 29 май, чоршанба ◆ Сотувда эркин нархда

ПРЕЗИДЕНТНИНГ КАВКАЗОРТИ ТАШРИФИ

Боку, 27 май. (ЎзА махсус мухбири Муҳаммад ШАРИФ хабар қилади). Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов бугун расмий ташриф билан Озарбойжонга келди. Икки давлат байроқлари ҳилпираб турган Боку аэропортида мамлакатимиз раҳбарини Озарбойжон Президенти Ҳайдар Алиев ва бошқа расмий кишилар кутиб олди.

Аэропортда Ўзбекистон Президентини расмий кутиб олиш маросими бўлиб ўтди. Президентлар Ислом Каримов ва Ҳайдар Алиев шоҳсупага кўтарилдилар. Ўзбекистон ва Озарбойжон Давлат мадҳиялари янгради. Сўнгра Ислом Каримов ва Ҳайдар Алиев фахрий қоровул сафи олдидан ўтдилар.

Ўзбекистон ва Озарбойжон давлатлари раҳбарлари аэропортда икки мамлакат расмий делегацияларининг бўлажак учрашуви ва музокаралари ҳақида журналистларга қисқача баёнот бердилар.

Ислом Каримов Озарбойжонга ташрифини хайрли тадбирдан бошлади. Юртбошимиз Бокудаги «Шаҳидлар хиёбони»ни зиёрат қилиб, бу ерда Озарбойжон мустақиллиги учун жон фидо этганлар ёдгорлиги пойига гулчамбар қўйди.

Ўзбекистон ва Озарбойжон давлатлари раҳбарлари Бокудаги Президент саройига келдилар. Бу ерда Ислом Каримов ва Ҳайдар Алиев ўртасида яккама-якка мулоқот бўлиб ўтди.

Шундан сўнг Ўзбекистон ва Озарбойжон расмий делегацияларининг кенгайтирилган таркибдаги музокаралари бўлиб ўтди. Музокаралар якунида Ислом Каримов ва Ҳайдар Алиев Ўзбекистон Республикаси билан Озарбойжон Республикаси ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартномага имзо чекдилар. Шунингдек, икки мамлакат ўртасида савдо-иқтисодий, маданий ва бошқа соҳалардаги алоқаларни ривожлантириш ҳақидаги ўндан зиёд ҳужжат ҳам имзоланди.

Ислом Каримов Боку давлат университетига ташриф буюриб, дорилфунун раҳбарлари, олимлар ҳамда ўқитувчилар билан учрашди. Бу ерда Ўзбекистон давлати раҳбарига Боку давлат университетининг фахрий доктори дипломи топширилди.

Шу куни Озарбойжон Республикаси Президенти Ҳайдар Алиев Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов шарафига қабул маросими уюштирди.

Озарбойжон сафарида Ўзбекистон Президентига мамлакатимиз Бош вазирининг биринчи ўринбосари Исмоил Жўрабеков, Бош вазир ўринбосари Рустам Юнусов, ташқи ишлар вазири Абдулазиз Комилов ва бошқа расмий кишилар ҳамроҳлик қилмоқда.

* * *

Тбилиси. 28 май. (ЎзА махсус мухбири Муҳаммад Шариф хабар қилади).

Бугун эрталаб Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Озарбойжонга расмий ташрифи ниҳоясига етди. Боку аэропортида мамлакатимиз Президентини расмий кузатиш маросими бўлди. Президент Ислом Каримовни Озарбойжон Президенти Ҳайдар Алиев, Республика Миллий Мажлиси раиси Расул Гулиев, Бош вазир Фуад Гулиев ва бошқа расмий кишилар кузатиб қолди.

Ислом Каримов раҳбарлигидаги Ўзбекистон делегацияси 28 май куни Грузияга келди. Тбилиси аэропортида Ўзбекистон раҳбарига Грузия Президенти Эдуард Шеварднадзе пешвоз чиқди. Олий мартабали меҳмон шарафига фахрий қоровул саф тортди. Икки давлат мадҳиялари янгради.

Расмий кутиб олиш маросимидан сўнг Ўзбекистон Президенти байрамона безатилган Тбилиси кўчалари бўйлаб ўзи учун ажратилган Крцаниси қароргоҳига йўл олди. Қисқа дам олишдан кейин Президент саройида Ислом Каримов билан Эдуард Шеварднадзе ўртасида яккама-якка суҳбат бўлди.

Айни шу пайтда Ўзбекистон Бош вазирининг биринчи ўринбосари Исмоил Жўрабеков ва Грузия Давлат вазири Н. Лекишвили бошчилигидаги икки мамлакат расмий делегациялари аъзолари учрашдилар. Шунингдек, Грузия ташқи ишлар вазирлигида икки мамлакат ташқи сиёсат маҳкамалари раҳбарлари — А. Комилов, И. Менегаришвили ўзаро мулоқотда бўлди.

Шундан сўнг Президентлар иштирокида Ўзбекистон ва Грузия расмий делегацияларининг кенгайтирилган таркибдаги музокаралари бўлиб ўтди. Музокаралар якунида Президентлар — Ислом Каримов ва Эдуард Шеварднадзе Ўзбекистон Республикаси билан Грузия Республикаси ўртасида ҳамкорликни кенгайтириш ва чуқурлаштириш тўғрисидаги декларацияга имзо чекдилар. Шунингдек, бир қанча ҳукуматлараро ҳужжатлар ҳам имзоланди.

Тушдан кейин Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ва Грузия Президенти Эдуард Шеварднадзе грузиялик тадбиркорлар билан учрашди. Кечқурун Грузия Давлат академик театрида Грузия санъати усталари Ўзбекистон Президенти шарафига катта концерт дастурини намойиш этди.

Ўзбекистон Президентининг Грузияга расмий ташрифи давом этмоқда.

(ЎзА).

Ҳиссадорлик жамиятига айланган корхоналар фаолияти ҳақида кейинги вақтда анчагина яхши гапларни гапирсак арзийди. Масалан, Сергели туманидаги «Файз», Шайхонтоҳур туманидаги «Шарқ гули», Мирободдаги «Ўзэлектроаппарат» сингари ҳиссадорлик жамиятларининг бугунги кундаги ишлари таҳсинга лойиқ. Шулар қаторига «Ўзбекмебель» давлат ҳиссадорлик бирлашмасига қарашли «Мебель» акционерлик жамияти ҳам киради.

Пай — эгалик кафолати

ИШИНГИЗ БАРОРИДАН КЕЛСИН

Бу жамоада меҳнат қилаётган барча катта-ю кичик шу корхонанинг келажаги ва равнақи учун ўз фидойиликларини кўрсатишмоқда.

Корхона 1994 йилдан ҳиссадорлик жамиятига айлангач, ишни ташкил этиш, меҳнат қилиш ва меҳнатга яраша моддий рағбатлантириш мутлақо бошқача услубда ташкил этилди. Айниқса, сотиб олинган қимматли қоғозларга дастлабки дивидендлар тўлангандан сўнг ишга ва ишлаб чиқарилаётган маҳсулотга бўлган муносабат ҳам тубдан ўзгарди. Бу ишда албатта, корхона раҳбари Алижон Қирғизбоев ва бошқа масъул кишиларнинг меҳнатини алоҳида тилга олмоқ жоиздир.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг депутати Алижон аканинг куюнчаклиги, ўз касбининг моҳир устаси, ишчиларнинг яқин ғамхўри эканлигини жамоадагиларнинг барчаси тан олади.

Мана яқинда у Вильнюс шаҳрида бўлиб ўтган мебелсозларнинг кўргазма-савдосида иштирок этиб, литвалик тадбиркорлар билан ҳамкорликда иш юритиш, ҳатто қўшма корхона очиш режаларини тузиб келди.

Мебелсозлар Италиянинг Милан шаҳрида ўтказиладиган «Интербималл-96» жаҳон миқёсидаги савдо-ярмаркасида ҳам иштирок этиш ҳуқуқини олишган. Юртимиз учун ажратилган маълум кунда айнан «Мебель» ҳиссадорлик жамияти томонидан тайёрланган учта турдаги маҳсулот намойишга қўйилади. Бундан кўриниб турибдики, жуда қисқа муддатлар ичида Италия ва бошқа давлатларнинг фирма раҳбарлари, ишбилармонлари билан амалий алоқа йўлга қўйилиши кўзда тутилмоқда.

Корхонада шу кунгача ҳам хорижлик мебелсозлар билан алоқалар бўлиб турган. Масалан, Германиядан келтирилган юза қоплаш линияси қайта таъмирланиб, фойдаланишга топширилди. Шунингдек Литва, Латвия, Италия ва Россия Федерациясидаги қатор корхоналарнинг тадбиркорлари билан шартномалар имзоланган. Шу шартномаларга кўра Ҳамдўстлик давлатларидан хом ашёлар келтирилмоқда. Мана шунинг ҳисобига ҳам корхона цехлари тинимсиз ва тўхтовсиз ишлаб турибди.

Самарали изланиш ва тадбиркорлик билан иш юритаётган мутасаддилар бугунги кунда ишчиларнинг ва корхонада меҳнат қилиб кетган фахрийларнинг ижтимоий ҳимояси масаласига ҳам алоҳида эътиборни қаратишган. Корхона қошида яқинда муҳташам қилиб қурилган спорт мажмуи фойдаланишга топширилди. Спорт мажмуининг очилиш маросимида кўплаб ишчилар қатори фахрийлар ҳам қатнашишга муяссар бўлишди. Шу муносабат билан 108 нафар пенсионерларга, ногиронларга, уруш қатнашчилари ва фронт ортида туриб меҳнат қилган фахрийларга 500 сўмлик акция бепул тарқатилди. Бу ишда, албатта, акционерлик жамияти бошқарувининг мутасаддилари ва ишчи-ходимларининг ҳиссалари каттадир.

Мулкнинг ҳақиқий эгалари бўлган ҳиссадорлар кундан кунга меҳнатга бўлган муносабатларини ҳам ўзгартиришмоқда. Ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларнинг сифатига алоҳида эътиборни қаратишаётир. Ўрнатилган янги линиялар ёрдамида харидоргир, бошқа мебелсозларникига нисбатан рақобатбардош маҳсулотлар тайёрланмоқда.

Ҳозирги кунда ҳиссадорларнинг кўпчилиги қимматли қоғозларнинг нечоғлик аҳамиятли эканлигини, ундан келадиган фойда ҳар бир ҳиссадорга ҳам таааллуқли эканлигини тўғри тушуниб етишмоқда.

Умуман олганда, «Мебель» ҳиссадорлик жамиятининг барча мулкдорлари ҳар кундан унумли фойдаланиб, ишлаб чиқаришни ривожлантириб, тайёр маҳсулотларни жаҳон бозоридан жой олдириш ва хорижлик ҳамкорлар топиш мақсадида тинмай изланишлар олиб боришаётир.

Асқар ҲУСАНОВ.

БУГУНГИ КУН «ТО» «ТО» НАФАСИ

МАМЛАКАТИМИЗДА

❑ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Румииня Президенти Ион Илиескунинг таклифига биноан 4-6 июнь кунлари расмий ташриф билан Руминияда бўлади.

❑ Бугун Тошкентга ГФР ташқи ишлар вазири бошчилигидаги делегация расмий ташриф билан келади.

❑ Мамлакатимизда меҳмон бўлиб турган Жаҳон аҳлий мулк ташкилоти бош директори Арпад Богш бошчилигидаги делегация аъзолари Давлат фан ва техника қўмитаси раҳбарияти билан учрашди. Улар Самарқанд, Бухоро ва Хивага ҳам сафар қиладилар.

❑ Бугун Тошкентда Марказий Осиё давлатлари ва Озарбайжон молия соҳаси муаммоларини ўрганишга доир икки кунлик семинар ўз ишини якунлайди. Унда жаҳондаги йирик банкларнинг вакиллари, Польша, Швейцария, Чехия, Япония, Венгрия, Греция, АҚШ, Германия мутахассислари иштирок этдилар.

❑ Кеча Халқ таълими вазирлигида қатор мактабларга ушбу вазирлик ва ЮНЕСКО сертификатлари топшириш маросими бўлиб ўтди. Миллий ва халқаро миқёсда бирлашиб, ЮНЕСКО тасарруфига ўтган бу ўқув юртлари қаторида Тошкентдаги 12, 25, 51, 91-мактаблар, 309-лицей, ижтимоий йўналишдаги республика гимназияси, 11 ва 12-ҳунар билим юртлари бор.

❑ Ангренда чинни ва бошқа маҳсулотлар тайёрлашда жуда зарур бўлган юқори сифатли каолин хом ашёси ишлаб чиқаришга ихтисослашган фабрика қурилиши бошланмоқда.

❑ 1 июндан бошлаб «Экосан» халқаро жамғармаси ташаббуси билан республикамизда экология ва саломатлик ўн кунлиги ўтказиладиган бўлди.

ҲАМДЎСТЛИКДА

❑ Кеча Москвада Россия маъмурлари ва Чеченистон муҳолифатчилари 1 июндан бошлаб жанговар ҳаракатларни тўхтатиш тўғрисидаги аҳдлашувни имзоладилар. Шундан сўнг Россия Президенти Борис Ельцин қисқа муддат Грозниийда ҳам бўлди.

❑ Кавказ республикалари раҳбарларининг Россия Президенти Борис Ельцин иштирокидаги учрашуви 3 июнь куни Кисловодскда ўтказиладиган бўлди.

❑ Грузияда нонни эркин нархда сотишга ўтилмоқда.

❑ Украина Президенти Леонид Кучманинг фармони билан Бош вазир Евгений Марчук ўз вазифасидан озод этилди. Ҳукумат раҳбари лавозимига Павел Лозаренко тайинланди.

❑ Туркияга сохта паспорт билан учиб кетаётган пайтда ушланган марҳум Жохар Дудаевнинг рафиқаси Алла Дудаева Борис Ельцин кўрсатмасига кўра ҳибсдан бўшатилди.

❑ Россияда самбо бўйича жаҳон кубоги учун ўтказилган мусобақаларда ўзбекистонлик спортчилар мезбонлар ва Белоруссия жамоасидан сўнг фахрли учинчи ўринни эгалладилар.

ХОРИЖДА

❑ НАТО Бош котиби Хавьена Солана Шимолий Атлантика ҳарбий блокига қайси мамлакатлар қачон қабул қилиниши 1997 йил бошида эълон қилиниши тўғрисида баёнот берди.

❑ Вильнюсда анъанавий олий даражадаги учрашувга тўпланган Латвия, Литва ва Эстония президентлари минтақавий муаммолар ҳамда Европа Иттифоқи ва НАТОга аъзо бўлиш масалаларини муҳокама қилдилар.

❑ Бугун Исроилда парламент сайловлари бўлиб ўтади.

❑ АҚШда янги нусхадаги 100 доллар пули муомалага чиқарилганлигига энди уч ой бўлсада, ҳозирнинг ўзида уларнинг дастлабки қалбакилари аниқланди.

❑ Англияда футбол бўйича Европа биринчилигига ўзига хос тайёргарлик кўрилмоқда. Ана шу мусобақалар пайтида ҳаддидан ошадиган ашаддий ишқибозлар учун бешта қамоқхона тайёрлаб қўйилади.

БУГУНГИ КУН НАФАСИ • БУГУНГИ КУН НАФАСИ • БУГУНГИ КУН НАФАСИ • БУГУНГИ КУН НАФАСИ •

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Тошкент шаҳридаги уй-жой қурилишини давлат томонидан қўллаб-қувватлашни кучайтириш тўғрисида»ги Фармонидан сўнг бир нечта муассислар ҳамкорлигида «Тошкентуйжойжамғармабанк»и тузилган эди. Ҳозирги кунда бу банкнинг ва бошқа муассисларнинг фаолияти тобора жадаллашиб, буюртмачилар сони ортиб бормоқда. Банкка аъзо бўлган ва аъзо бўлиш арафасида турганлар учун уй-жой облигациялари чиқарилди. Тез кунларда бу облигациялар фуқаролар қўлига тарқатилади. Уй-жой облигациялари ҳақида банкнинг қимматли қоғозлар бўлими мудири Ҳикматулла Убайдуллаев биз билан бўлган суҳбатда қуйидагиларни гапириб берди:

Уй-жой қурилишига — давлат мадади

ТЕЗ КУНДА ОБЛИГАЦИЯЛАР ТАРҚАТИЛАДИ

— Айни вақтда уй-жой облигациялари қимматли қоғозлар чиқариладиган давлат нашриётига берилган. Бизнинг облигацияларимизни чиқариш учун Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг 15-14-2-0029 сонли гувоҳномаси билан рўйхатдан ўтказилган. Унинг дастлабки чиқариладиган ҳажми 100.000 донани ташкил этади.Бу уй-жой умумий майдонининг юз минг квадрат метри миқдорига тенг демакдир.

Уй-жой облигациясини сотишнинг жорий нархи Тошкент шаҳрида амалда шаклланаётган уй-жойнинг смета қийматини ҳисобга олган ҳолда Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, давлат архитектура ва қурилиш қўмитаси ҳамда Тошкент шаҳар ҳокимлиги билан биргаликда белгиланади ва матбуотда эълон қилиб борилади. Яъни, масалан чиқарилган уй-жой облигацияларининг қиймати бир хилда бўлмай, ҳар чоракда улар қайта кўриб чиқилади. Ва шунинг натижасида ўзгаришлар юз берса у ҳолда фуқароларга хабар берилади.

Шу ўринда бир нарсани айтиб ўтиш жоиздир. Ҳозирги кунда банкимизга мурожаат этаётган фуқаролар фақат рўйхатга ёзилса ёки ҳисоб очтирса бўлди, деб тушунишмоқда. Ваҳоланки уй-жой облигациясини олгунга қадар маълум миқдордаги пулларни банк ҳисобига ўтказишлари лозим. Бунинг учун банкимизда барча саволларга жавоб берувчи ходимларимиз тинимсиз ишлашмоқда. Ана энди айтайлик уй олувчи фуқаро умумий майдони 80 квадрат метрни эгаллайдиган уйни олмоқчи бўлса бу киши 16 та облигация олиш ҳуқуқига эга бўлади. Қимматли қоғозлар бўлимидан уй-жой облигацияларини олгандан сўнг банкнинг кредит (қарз) бўлимига кириб у ердагилар билан шартнома тузилади. Қарз бериш муддати ўн йилга мўлжалланган.

Фуқароларимиз бир нарсани унутмасинларки, уй-жой облигациялари фақат уй олувчининг исми-шарифига ёзилиб, уни олиб сотиб ёки алмаштириш, ҳадя этиш мумкин эмас. Фақатгина нотариал идораларнинг тасдиғидан ўтган васият қоғози бўлсагина мерос қилиб қолдириш мумкин.

Суҳбатдош Гулзода АБДУЛЛА қизи.

Тошкентда «Тошкент-Лада» акционерлик жамиятида касб маҳорати бўйича кўрик-танловнинг иккинчи босқичи бўлиб ўтди.

Танловлар

ОЛТИН ҚЎЛЛИ УСТАЛАР

«АвтоВАЗ» ҳиссадорлик жамияти автомобилларини сотиш ва уларга техник хизмат кўрсатиш бўйича бошқарманинг Марказий Осиё маркази Қирғизистон, Ўзбекистон, Тожикистон ва Туркманистонни бирлаштиради. Шу боисдан ҳам ана шу республикаларнинг вакиллари «Жигули» машиналарига техник хизмат кўрсатиш ва уни таъмирлаш бўйича бир-бирлари билан мусобақалашишлари керак эди. Бироқ Тошкентга фақатгина бишкекликлар кела олишди. Лекин бу нарса танловнинг қизиқарли ўтишига заррача ҳам таъсир кўрсатмади. Чунки «АвтоВАЗ»нинг минтақадаги 16 та ваколатхонасидан 13 таси Ўзбекистон зиммасига тўғри келади. Танловнинг 40 нафар қатнашчиси мусобақанинг якунловчи босқичига касб маҳорати бўйича бериладиган йўлланма учун баҳслашдилар. Шу йилнинг июль ойида ўтказилиши режалаштирилаётган Тольятти шаҳридаги якунловчи беллашувга тошкентликлардан диагностика бўйича танлов ғолиби П. Самиғов, электр жиҳозлар бўйича танлов ғолиби А. Шепилов, агрегат қисмлари таъмири бўйича танлов ғолиби Н. Холматов ва кузовлар таъмири бўйича танлов ғолиби фарғоналик А. Мирзааҳмедовлар йўл олишади.

— Кейинги йилларда, — дейди «АвтоВАЗ» ҳиссадорлик жамияти автомобилларини сотиш ва уларга техник хизмат кўрсатиш бўйича бошқармаииг Марказий Осиё маркази директори Б. Гесь, — турли сабаблар боисидан Волжск автомобиль заводи билан «Тошкент-Лада» ҳиссадорлик жамияти ўртасидаги муносабатлар бирмунча қийинлашди. Бунинг сабабларидан яна бири ўзаро ҳисоб-китоб тизимини тартибга келтиришнинг ҳеч иложи бўлмаганлигидадир. Бироқ эндиликда Ўзбекистон ҳукуматининг республикамизда олиб бораётган оқилона сиёсати туфайли бизнинг фаолиятимизда ҳам ижобий силжишларга эришилди: битимлар имзоланди, бу битимлар ҳамкорликнинг кенг имкониятларини очмоқда. Бу ерда шуни айтиш керакки, шу йилнинг бошидан «АвтоВАЗ» Ўзбекистон учун уч миллиарддан зиёд Россия рубли қийматидаги эҳтиёт қисмларни жўнатди. Бундай эҳтиёт қисмларни юбориш яна ошаверади.

Бугунги кунда республикамиз йўлларида 600 мингга яқин «Жигули» машиналари ҳаракат қиляпти. Уларнинг айрим русумдагиларини автоҳаваскорлар айниқса хуш кўришади. Ўйлаймизки, тольяттилик машинасозлар яратаётган янги русумдаги «Седан», «Хатч-бек» ва «Универсал» русумли машиналарнинг ҳам республикамизга кириб келиш кунлари узоқ эмас...

Хуллас, бўлиб ўтган кўрик-танлов бизнинг республикамизда ҳам машинада носозлик юз берган ҳолда уни тезда бартараф эта оладиган юксак малакали мутахассислар, олтин қўлли усталар борлигини кўрсатди.

Бунга Тошкент шаҳар ҳокимининг биринчи ўринбосари Р. Ф. Файзуллаев раислигидаги ташкилий қўмитанинг аъзолари ҳам, кўрик-танлов ҳайъати аъзолари ҳам яна бир бор ишонч ҳосил қилдилар.

Азиз ОҚИЛОВ.

***СУРАТЛАРДА:** «Тошкент-Лада» ҳиссадорлик жамиятида ўтказилган касб маҳорати кўрик-танловидан лавҳалар.*

Рўстам Шарипов олган суратлар.

Билим масканларида

ЗУККОЛАР БАҲСИ

Жаҳон ахборот алоқа тизимида компьютерларнинг ўрни ва аҳамияти ортиб бормоқда. Бу мураккаб техникани усталик билан бошқара оладиган, яратадиган мутахассис ва олимлар ҳозирги ўқувчилар орасидан кўплаб етишиб чиқиши замон талабига айланмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ва Ўзбекистон телерадиокомпанияси ҳамкорликда ўтказаётган «Компьютер-шоу» танлови ана шу зарур вазифани ҳал этишда катта ҳисса қўшаётган тадбирлардан биридир. Икки ўқув йилидан бери давом этаётган ушбу мусобақалар ҳозир охирги энг қизғин палласига кирди. Яқинда бўлиб ўтган ярим финал мусобақасида Қорақалпоғистон Республикасининг «Эрудит» ва Тошкент шаҳрининг «Ал-Хоразмий» жамоалари ўзаро беллашдилар.

Жуда қизиқарли ўтган бу мусобақада пойтахтлик ўқувчилар тўрт балл фарқ билан ғалабага эришдилар.

Тошкент шаҳрининг Шайхонтоҳур туманидаги 40-мактаб ўқувчиларидан ташкил топган ушбу жамоа аъзоси Нодир Каримовнинг компьютер учун тузган дастури кўпчилик мутахассисларга манзур бўлди. Чунки қисқа муддатда яратилган ушбу дастурдан бугунги кунда болалар боғчаларида ҳам фойдаланилмоқда. Ўқувчиларнинг ғалабасида «Ал-Хоразмий» жамоасига устозлик қилаётган Тошкент Давлат педагогика институтининг докторанти, доцент Турғунхўжа Азларовнинг хизматлари ҳам катта.

Бу учрашувнинг бошқалардан фарқи шундаки, мусобақанинг эртаси куни мезбонлар таклифини қабул қилган Қорақалпоғистон делегациясининг барча аъзолари 40-мактабда бўлдилар. Меҳмонлар мактаб музейи, компьютер хоналари, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ишлари билан танишдилар. Ўзаро тажриба алмашиш тарзида бошланган бу учрашув келажакда икки жамоанинг ҳамкорлик билан ишлаш юзасидан тузилган дўстлик шартномаси билан якунланди.

Дония ЗОКИРОВА.

Оромгоҳлар чорламоқда

ЁШЛАР ҲАШАРИ

Шаҳримиздаги истироҳат боғлари ва ҳиёбонларни ёзги мавсумга ҳозирлаб, дам олувчилар учун янада кўпроқ қулайликлар яратиш ишлари ниҳоясига етмоқда. Миробод туманидаги Фурқат номли маданият ва истироҳат боғи энг сўлим ва баҳаво дам олиш масканларидан бири ҳисобланади. Аммо боғ маъмуриятининг имкониятлари камлиги боис, бир талай қилинажак ишлар тўпланиб қолган эди. Яқинда Ўзбекистон ёшларининг «Камолот» жамғармаси Миробод тумани бўлими ва туман хотин-қизлар қўмитасининг ташаббуси билан боғда ҳашар уюштирилиб, катта ҳажмдаги ободонлаштириш ишлари бажарилди.

— Туманимизда 5 та институт ва 6 та техникум жойлашган, — дейди «Камолот» жамғармаси туман бўлимининг раиси Фурқат Маҳмудхўжаев. — Ушбу ўқув юртларининг талабалари ҳашарда фаол қатнашдилар. Чунки ёзги таътил давомида ушбу боғ асосан шу талабаларнинг ихтиёрида бўлади.

Эрталабданоқ боғда иш қизиб кетди. Йўлкалар четини ўтлардан тозалаш, дарахтларнинг қуриган шохларини буташ, ўриндиқларни бўяш каби ишлар тез ва соз бажарилди. Ҳашарчиларнинг сафларига бошқа ўқув юртларида ўқиётган тенгдошлари ҳам келиб қўшилдилар. Айниқса, боғда янграётган замонавий мусиқалар уларнинг ғайратига ғайрат қўшди. Ҳашарчилар учун чанқовбосди ичимликлар ва қандолат маҳсулотлари савдоси уюштирилди. Бу ободонлаштириш тадбирида боғнинг ён-атрофидаги маҳаллаларнинг оқсоқоллари ҳам фаол қатнашиб, ёшларга бош-қош бўлдилар. Ҳашар шарофати билан боққа туташ кўпгина кўчалар ҳам ораста ҳолга келтирилди.

— Энди 1 июндан бошлаб, байрам тадбирларимиз ҳам бошланади, — дейди Фурқат Маҳмудхўжаев.

Ғайрати жўш урган ёшларнинг ҳашари салқин боғда катта рақс даврасини уюштириш билан ниҳояланди.

Беҳзод ЭГАМОВ.

Иқтисодий билимлар сиртқи мактаби орқали кўплаб мутахассисларнинг назарий таҳсилларини бериб бораётганлигимиз туфайли унинг қамрови тобора кенгайиб бормоқда. Бу галги дарсимизда Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти «Пахта тозалаш ва тўқимачилик саноати маркетинги ва аудит» кафедраси матахассисларининг «Маркетинг», «Маклер», «Менежмент», «Менежер» ҳақидаги маълумотларни эътиборингизга ҳавола этамиз.

Иқтисодий билимлар сиртқи мактаби

МАРКЕТИНГ, МАКЛЕР, МЕНЕЖМЕНТ

Маркетинг — маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотишни ташкил этишнинг комплекс системаси бўлиб, муайян истеъмолчининг талабларини қондиришни ва бозорни тадқиқ этиш, прогнозлашга хизмат қилади.

У четта маҳсулот чиқарувчи корхонанинг ички ва ташқи муҳитини ўрганиш, маркетинг дастурлари ёрдамида бозорда иш юритишнинг стратегия ва тактикасини ишлаб чиқиш асосида фойда олишни кўзда тутади.

Маклер — фонд ва товар биржаларида шартнома тузишда воситачилик қилувчи даллол. Мижознинг топшириғи бўйича ва унинг номидан ҳаракат қилади. Маклер юридик шахс ҳуқуқига эга. Маклер биржа операцияларининг маълум турларига ихтисослашади.

Маклерлар воситачилик хизматини кўрсатувчи ва унинг биржа қўмитаси томонидан белгиланадиган миқдорда даллоллик ҳақи олувчи даллоллик идоралари ва фирмаларига бирлашадилар.

Менежмент — инглизча бошқариш, мудирлик қилиш, ташкил этиш сўзидан олинган. У замонавий ишлаб чиқаришни бошқариш (режалаш, тартибга солиш, назорат қилиш), шунингдек ишлаб чиқаришга раҳбарлик қилиш, уни ташкил этиш билан шуғулланади. Мўлжалланган мақсадлар (ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш, фойдани ошириш)га эришиш учун ишлаб чиқаришни бошқариш усуллари, шакллари, воситалари мажмуини ташкил этади. Шунингдек ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш мақсадларида бошқариш шакллари, структураси, усулларини, янги тамойилларини доимо жорий этиш асосида уюштириш ва бошқаришни яхшилаш билан шуғулланади.

Менежер ҳам инглизча бошқарувчи сўзидан олинган бўлиб, корхона ва компания эгаси бўлмаган ёлланма малакали бошқарувчидир. Улар маърифатли жамиятда махсус ижтимоий қатламни ташкил қилади.

Бозор иқтисодиёти ривожланган ва ривожланаётган мамлакатларда компания, фирма, корхона, банк, молия муассасаларининг ижроия ҳокимиятга эга бўлган бошқарувчи директор, раҳбар, мудир, маъмурий бошқарувчи каби раҳбар ходимлари (облигация, заёмлари)ни чиқариш (эмиссия) ва уни капитал бозорида ўтказиш билан шуғулланувчи банк синдикатлари раҳбар гуруҳлари иштирокчилари ҳам менежерлардир.

Менежерлар хизмати ишлаб чиқаришда ва товар муомаласини уюштиришда зарур омил бўлиб қолади. Менежерлардан юқори малакали, ўта масъулиятли, таваккалчиликка борувчи, ҳаракатчан, меҳнатсеварлик каби фазилатларга эга бўлиши лозимлиги талаб этилади.

Тадбиркорлик — пул топиш мақсадида ва масъулиятни зиммага олган ҳолда бирон иқтисодий фаолият билан шуғулланишдир. Тадбиркорлик ташаббус билан хўжалик фаолиятини юритиш, муттасил янги имкониятлар қидириш, маҳоратни ишга солиб, қўйилган вазифаларни бажариш учун турли манбалардан ресурсларни талаб этиш ва ундан фойдаланишга асосланади.

Мутасадди тушунча беради

БИЛГАНГА МАСЪУЛИЯТЛИ ИШ

Ўзбекистонда тадбиркорнинг ўз мулк ва маблағлари ҳисобидан, турли банклардан қарз олиш эвазига амалга оширилади. Бундан ташқари хорижий, бир неча юридик ва жисмоний шахсларнинг мулки ҳисобидан ҳам тадбиркор ўз фаолиятини бажариши мумкин. У хўжалик фаолиятини ўзи режалаштириб мустақил равишда иш олиб боради.

Республикамизда қонунлаштирилган тадбиркорлик турлари мавжуд. Булар: якка тартибдаги фаолият, хусусий, жамоа, майда ва аралаш тадбиркорлик турларидир. Ҳозирги вақтда масъулияти чекланган ширкат ёки ёпиқ акционер жамияти каби тадбиркорлик турлари ҳам мавжуд. Бу бирлашма масъулияти чекланган ширкатнинг устав фонди фақат таъсисчилар маблағлари ҳисобига барпо этилади. Ширкат ўз фаолияти учун устав фонди даражасида жавобгар ҳисобланади.

Майда тадбиркорлик — мулкчилик шаклидан қатъи назар янгидан барпо этиладиган ва ишлаб турган ходимлар сони оз бўлган корхоналардир. Ҳудудий хусусиятларни ҳисобга олиб давлат қонунлари билан ишловчиларнинг энг кам сони белгиланиши мумкин.

Ривожланган мамлакатларда бу фаолият кўп тармоқли корхоналар ихтиёрида бўлиб, сотилган маҳсулот ҳажмидаги энг кўп ҳиссани ташкил этади.

Ҳозирги вақтда юртимизда майда ва ўрта, хусусий тадбиркорлик анча ривожланди. Айни вақтда 70 мингга яқин хусусий корхона ва ширкатлар ишлаб турибди. Тадбиркорлик турлари ранг-баранг: акционер, қўшма, франчейзер, масъулияти чекланган ширкат, лизинг ва бошқалар.

Масалан, бизга нотаниш бўлган франчейзер ҳақида тўхталадиган бўлсак. У шартнома асосида майда хусусий тадбиркорга муайян даврда, махсус кўрсатилган жойда ўз ишини юритиш ҳуқуқини берган йирик савдо ёки саноат фирмасидир.

Франчейзернинг чет эллик шериклар билан биргаликда иш олиб бориш усули; шартнома асосида технология эгаси бўлган фирманинг тижорат ёки саноат билимларини сотиш билан бирга маҳсулотни ишлаб чиқариш ва уни чет эллик ҳамкорлар бозорида сотишда бевосита иштирок этишдан иборатдир.

Козим УМАРОВ.

Олий ўқув юртларида

ТАЛАБАЛАРНИНГ КИМЁ ОЛИМПИАДАСИ

Тошкент кимё-технология институтида Республика олий техника ўқув юртларининг анорганик кимё, кимёвий технология ва экология ҳамда озиқ-овқат технологияси ва экология йўналишлари бўйича олимпиадаси ўтказилди.

Олимпиаданинг элликка яқин қатнашчилари тест мисоллари ва масалаларни ечишда ўзаро беллашдилар. Талабалар билимини назорат қилиш ва баҳолашда амалиётга киритилаётган рейтинг тизими ўқитишда илғор услублардан фойдаланиш, жаҳон андозаларидан ўрнак олиб ишлаш ва уларни тобора такомиллаштириб бориш йўналишлари билан фарқланади. Шуларни ҳисобга олиб тузилган тест мисол ва кимёвий масала-машқлар талабалардан чуқур фикр юритиш, кенг мулоҳаза қилиш, атрофлича ўйлашни талаб этди.

Олимпиада ташкилий қўмитаси раиси, академик Н. А. Парпиев талабалар ёзма ишлари натижаларини таҳлил қилар экан, кимёга қизиққан, унинг сирларини очишга бел боғлаган аълочи талабаларнинг ижодий мусобақалари — улар билимлари синови эканлигини кўрсатиб ўтди. Олимпиада баҳсларида биринчи ўринни Тошкент кимё-технология институти командаси, иккинчи ўринни Фарғона политехника институти, учинчи ўринни Тошкент Давлат техника университети ва тўртинчи ўринни эса Тошкент Тўқимачилик ва енгил саноат институти жамоаси эгаллади. Шахсий баҳсда Тошкент кимё-технология институти талабалари Ольга Федорова, Толиб Тўраев ва фарғоналик талаба Шукурулло Холмирзаевлар ғолиб чиқишди. Ғолиб команда ва талабалар пул мукофотлари, дипломлар, Фахрий ёрлиқлар, китоблар, луғатлар ва бошқа совғалар билан тақдирландилар.

Команда раҳбарларидан доцент Абдухалил Жалилов, Алижон Аҳмаджонов ва бошқалар мукофотлар билан бир қаторда бир ойлик маош билан ҳам тақдирландилар. Бундай олимпиадаларни анъанавий равишда мамлакатимизнинг турли шаҳарларида ўтказилиб турилиши мақсадга мувофиқ деб топилди.

Дилшод ИСРОИЛОВ.

Шаҳар мактабларининг битирувчи ўқувчилари катта ҳаётга қадам қўйиш арафасида турищибди. Шуни таъкидлаш керакки, пойтахтимиздаги мактаблар бугунги кунда компьютерлаштирилган. Ана шу нуқтаи назардан олганда ҳаёт битириш имтиҳонларига ҳам ўзига хос ўзгартишлар киритмоқда. Шу муносабат билан «Тошкент оқшоми» мухбири Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирининг ўринбосари, Тошкент шаҳар Халқ таълими бош бошқармасининг бошлиғи Ҳамидулла Йўлдошевга мурожаат қилиб ундан шаҳримизда бу йилги битириш имтиҳонлари қай тарзда ўтиши режалаштирилаётганлиги тўғрисидаги саволларга жавоб қайтаришини сўради.

Янгиликдан хабарингиз борми?

МАКТАБДАГИ ИМТИҲОНЛАР КОМПЬЮТЕР ЁРДАМИДА ЎТКАЗИЛАДИ

— Ҳамидулла Қаюмович, бизга маълум бўлишича, Тошкент шаҳар мактабларининг 11-синфини битирувчи ўқувчилари бу йилги битириш имтиҳонларини компьютер ёрдамида топширишар экан. Ана шу ҳақда батафсилроқ сўзлаб берсангиз.

— Маълумки, 1992-93 ўқув йилидан бошлаб Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирлигининг буйруғи асосида мактабларда битирув имтиҳонларини тест усули билан ўтказиш тажрибаси дастлаб шаҳардаги Сергели туман мактабларида ўтказилган эди.

Ушбу тажриба натижалари шуни кўрсатдики, ўқувчилар билимини аниқлаш бўйича қўлланилган бундай усул кўпчиликка маъқул бўлиб, ўзини оқлади ҳамда ҳозирги замон талабларига ҳам тўғри келишини исботлади. Чунки, абитуриентлар ўзлари танлаган олий ўқув юртларига кириш учун ҳам Республика тест Маркази томонидан тузилган тестлар асосида имтиҳон топширадилар.

Кейинчалик бу тажриба 1993-94 ўқув йили якунига кўра Мирзо Улуғбек тумани ва 1994-95 ўқув йили якунига кўра эса Миробод тумани мактабларида давом эттирилди. Лекин бу туманларда ўтказилган тажрибалар айрим мактабларда компьютер ёрдамида амалга оширилди. Буларнинг натижалари ҳам ёмон бўлмади, чунки ўқувчиларнинг ўқув йили давомида олган баҳоларини имтиҳон олувчи компьютер тасдиқлади.

Ўтган йиллар тажрибаларидан келиб чиққан ҳолда биз бу йил шаҳардаги туман мактабларининг 11-синфини битирувчи ўқувчилардан имтиҳонларни ўзини оқлаган усул — компьютер ёрдамида ўтказишга қарор қилдик. Лекин, шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, Миробод туманидаги бир қатор мактабларнинг 9-синф ўқувчилари ҳам 11-синфни битирувчилар сингари имтиҳонларни компьютер ёрдамида топширадилар.

— Имтиҳонларнинг бундай янги шаклда ўтказилишига шаҳар мактабларнинг битирувчилари тайёрми?

— Мен тайёр деб ҳисоблайман, чунки биз ўтган йили ўқувчиларнинг турли фанлардан олган билимларини аниқлашда кўп баллик ва рейтинг тизимидан фойдаланиш усулини ишлаб чиқиб барча мактабларга етказган эдик. Жорий ўқув йили давомида эса мазкур масала бўйича катта иш олиб борилди. Ушбу масаланинг мазмуни ва моҳиятини тушунтириш мақсадида барча туманларда амалий семинарлар, мактабларда педагогик кенгашлар, ота-оналар ва ўқувчилар мажлислари ўтказилди. Бундан ташқари фанлар бўйича ўқувчилар ўртасида ўтказилган олимпиадалар барча тўрт босқичда тест орқали, 4-босқич — Республика олимпиадаси эса компьютер ёрдамида ўтказилди. Эътиборга лойиқ жойи шундаки, компьютерда бир марта ҳам имтиҳон топширмаган бола 2 марта ўтказилган машғулотдан сўнг берилган топшириқларни муваффақият билан бажарди.

Ҳаммага маълумки, ўқувчилар билимини баҳолашда эскирган 5 баллик баҳо тизими, боланинг тайёргарлик даражасини ҳар доим ҳам холисона аниқлай олмайди. Кўп баллик тизим эса ҳар бир фаннинг (дастур асосида) ҳар бир мавзуси бўйича ўқувчининг олган билимини холисона аниқлайди ва баҳолайди.

Бундан ташқари йил давомида ўқувчиларнинг билимларини аниқлашда Тошкент шаҳар Халқ таълими бош бошқармаси, шаҳар ўқитувчилар малакасини ошириш институти, туман халқ таълими бўлими мутахассис ва услубчилари томонидан тест назорат ишлари ўтказилиб борилди. Мактаб маъмуриятлари, педагогика жамоалари ва айрим ўқитувчиларнинг иш фаолиятини ўрганишда эса рейтинг тизимидан фойдаланилди.

— Тест саволларининг (топшириқларнинг) мазмунини ким белгилайди?

— Биринчидан, шаҳар мактабларининг ташаббусини маъқуллаб, Халқ таълими вазирлиги томонидан берилган тавсиянома асосида Республика таълим илмий-методик маркази тест топшириқлари ёзилган дискетларни, «Ўзбекўқувавтоматика» ташкилотининг мутахассислари эса шартнома асосида барча мактабларнинг компьютер техникасини имтиҳонларга тайёрлашда ёрдам бермоқдалар. Шу билан бир қаторда имтиҳон кунларида юқорида қайд этилган ишларни мувофиқлаштириб бориш учун навбатчи гуруҳлар ва шаҳар, туман миқёсида штаблар ташкил этилган.

Имтиҳонолди кунларида шаҳар мактабларида имтиҳонларда тушиши мумкин бўлган тахминий тест савол-топшириқлари бўйича ўқувчиларга тушунча (консультация)лар берилиб, ўқув машғулотлари ўтказилмоқда.

Биз имтиҳонларни муваффақиятли ўтказишда рўй бериши мумкин бўлган айрим кутилмаган ҳодисаларнинг олдини олиш бўйича ҳам чора-тадбирларни кўриб қўйишга ҳаракат қилдик.

Ишонамизки, шаҳар мактабларининг битирувчилари уларнинг олдига қўйилган вазифаларни тўғри тушунган ҳолда келажакда олий ўқув юртларига ўқишга ва ўзлари танлаган мутахассислик бўйича ишга киришга тайёрлов босқичи деб ҳисоблаб, бу имтиҳонларни муваффақиятли топширадилар.

Чимёнда жойлашган «Алгоритм» ишлаб чиқариш бирлашмасига қарашли «Эльбурс» оромгоҳи йилнинг ҳар қиш, ёз фаслларида корхона ишчи-хизматчилари ва уларнинг фарзандлари билан гавжум бўлади. Одатдагидек, дам олиш мавсуми ёзда «Эльбурс»нинг ташвишлари янада ортади, иш қизигандан қизийди.

Ёзги таътил тараддуди

«ЭЛЬБУРС» — САЛОМАТЛИК ГАРОВИ

— Оромгоҳимиз ҳамма жиҳатдан бекаму кўстлиги: катта ва кенглиги, қолаверса, дам олувчиларнинг талабларига тўла жавоб бера олиши билан ажралиб туради, — дейди бирлашма касаба уюшмасининг раиси Йўлчибой Раҳимжонов. — Излаган имкон топар, деганларидек, қўлимиздан келган ҳамма ишни қилаяпмиз. Тайёргарлик ишларини икки-уч ой илгари бошлаб юборганмиз. Корхонамизда меҳнат қилаётган ишчи-хизматчиларнинг фарзандларига йўлланмалар нархини арзонлаштириш мақсадида ошиқча йўлланмаларни пул ўтказиш йўли билан бошқа корхоналарга ҳам тарқатамиз. Уч-тўрт йилдан бери биз билан ҳамкорлик қилиб келаётган «Машинасозлик», «Ўзэлектроаппарат», «Ўзбекқишлоқмаш», «Сигнал» каби ишлаб чиқариш бирлашмалари шулар сирасига киради. У ерда меҳнат қилаётган кишиларнинг фарзандлари ҳам оромгоҳимизда дам олиб, ҳордиқ чиқарадилар. Бундан ташқари оталиғимизга олинган Чилонзор туманидаги 23-меҳрибонлик уйи тарбияланувчилари ҳамда қорақалпоғистонлик Оролбўйи болалари ҳам ҳар йили бағримизда. Оромгоҳда улар учун қизиқарли спорт ўйинлари, хилма-хил мусобақа ва ажойибу ғаройиб томошалар уюштирамиз. Ҳозирда «Эльбурс» республика бўйича энг намунали дам олиш маскани, деб тан олинган. Албатта бу муваффақиятларимизни кўз қорачиғидай асраш, имкониятларини янада ошириш оромгоҳнинг ҳар бир ходими масъулиятини мустаҳкамлаб бораверади.

— Оромгоҳ аслида неча ўринли ва унда яна қандай қулайликлар яратилган?

— 800 ўринли оромгоҳда ҳар ёз мавсумида жами 2400 ўқувчини қабул қиламиз. Шулардан 500 нафари Оролбўйи болалари, 30 ёки 50 нафари меҳрибонлик уйи тарбияланувчиларидир. Улар маданий ва маиший ҳордиқ чиқаришлари учун ҳамма шароитларимиз етарли. Кутубхона, тиббиёт тармоқлари, соғломлаштириш маскани, кутубхона, чўмилиш ҳавзалари, волейбол, футбол, теннис ва бошқа спорт майдончалари ва анжомлари дам олувчиларнинг ихтиёрида бўлади. Бўлмаларга ҳамма зарур хона жиҳозларидан ташқари, телевизорлар ҳам ўрнатилган. Кечқурунлари ҳар куни маҳаллий телевидениедан ташқари Туркия, Покистон, Ҳиндистон ва шунга ўхшаш Осиё давлатларининг теледастурларини ҳам томоша қиладилар. Оромгоҳда айниқса, спорт турлари бўйича ўтказиладиган анъанавий мусобақалар кўп. Бу йил волейбол турнири ўтказишни режалаштираяпмиз. Ўтган йили спартакиада ўтказиб, бирмунча тажриба оширдик. Мақсадимиз аниқ: ёшларимиз кўнгилдагидек дам олишсин, спорт билан мунтазам шуғулланишсин, ҳар томонлама етук ва бақувват бўлишсин, деймиз. Табиийки, оромгоҳимиз болаларнинг дўст орттирадиган ажойиб масканига ҳам айланган.

— Ҳамма юмушлар хамирдан қил суғургандек амалга оширилмаётгандир. Иш бор жойда ташвиш, деганларидек, муаммоларга ҳам рўпара келинмаяптими?

— Муаммоларнинг ўзи бир дунёни яратган, — дейди Йўлчибой Раҳимжонов. — Бирлашмамиз ўзига тегишли бўлган муаммоларни ҳеч бир кам-кўстсиз ҳал этиб, зарур чора-тадбирларни кўриб келмоқда. Ечилмай турган биргина жумбоқ бор. Ҳозирда бу ҳақда тегишли ташкилотларга ҳам мурожаат қилаяпмиз. Муаммо шундан иборатки, агар шу болаларимизнинг оромгоҳи учун имтиёз яратилиб, электр энергия, сув, автотранспорт харажатлари бироз камайтирилса, биз шу иқтисод қилинган маблағни ҳам болаларнинг ички кийимлари, спорт анжомлари ва нонушталари учун харжлар эдик. Кези келганда шуни ҳам айтиш керак: маъмуриятимиз бизга корхонамизда ишлаб чиқарилган иккита новвойхона печини совға қилди. Бу ҳам ўз навбатида фарзандларимизнинг иссиқ, айни чоғда хилма-хил турдаги нон ва нон маҳсулотларига бўлган талабларини қондиради. Ҳуллас, қиламиз десак, иш кўп. Фақат озгина қўллаб-қувватлаш, рағбат бўлса бас!..

Ҳа, кейинги йилларда бундай дам олиш масканларига эътибор ҳам кучайтирилмоқда. Негаки, корхонада ишчи-хизматчиларнинг бир маромда ишлаши, умумишга улуш қўшиши натижасида мустақиллигимиз кундан-кунга мустаҳкамланиб бормоқда. Уларнинг муаммоларини енгиллаштириш, жонларига оро кириш мақсадида югуриб-елиб юрган касаба уюшма ташкилотчиларига ҳар қанча миннатдорчилик билдирсангиз арзийди. Бугунги кунда ҳар бир корхона, ташкилот, муассаса теварак-атрофдаги муаммоларни ўзлари ҳал этиб бораётганлари қувонарли ҳол. Шундай бўлса-да, тегишли ташкилот раҳбарлари бундай тадбиркорларни қўллаб-қувватлаши, рағбатлантириб туриши ҳам керак. Айни пайтда фарзандларимиз олдида турган муаммолар кундалик қарзларимиз ва фарзларимиздир.

Зоир ТУРСУНОВ.

Мана, яна ўша ҳаяжонли онлар яқинлашмоқда... Ким бўлсам экан? Қайси ўқишга кирсам, мен ҳам талаба бўла оламанми? Бошида шу фикрлар ғужғон ўйнаб, катта умиду эзгу илинжлар билан илм даргоҳлари ёнида 17 —18 ёшли йигит-қизларни айни шу паллада бот-бот учратиш мумкин.

Ҳа, бу ҳаяжонларда, ҳадику иккиланишларда жон бор. Бугунги кун уларнинг ҳаёт сўқмоқларидаги муҳим бир бурилишлардан бири ҳисобланади. Уларнинг кўзига ҳозир ҳеч нарса кўринмайди, кўнгилларига ҳеч нарса сиғмайди. Улар сиз билан талаба бўлганларидан кейин бафуржа гаплашишар, эҳтимол. Ахир кечагина сизу биз ҳам шундай орзули азобга тушмаганмидик...

Ким бўлсам экан?

КЎНГЛИГА ИЛМ ИШҚИ ТУШГАНЛАР

Бу ўйлар Наби Ғаниев номли Тошкент кинотехникуми биноси ёнида хаёлимга келди. Кинотехникумдаги гавжумлик, байрамона руҳ эътиборимни тортди. Кираверишдаги видео, аудио аппаратуралари, экран, кино тасмалари, ихтисослик бўйича намойиш этилаётган ўқув фильмлари кишини бир зумда кинотехникум ҳаётига олдию қўйди. Бироздан сўнг кўзим эълонлар тахтасига тушди: «Ҳурматли ўқувчилар, ота-оналар, бугун «Очиқ эшиклар» куни». Атрофимдагилар деярли мактаб ўқувчилари эканлигини шунда пайқадим.

Моҳир ташкилотчи Ҳожимурод Ҳожиев раҳбарлик қилаётган ушбу техникум ўқитувчиларидан услубчи Гулчеҳра Тиллахўжаева бошчилигида меҳмонлар гуруҳларга бўлиниб, илм даргоҳи билан таништирилдилар. ЭҲМлари, уларда дастурлаш амаллари, машина қайси тилларда ишлаши, унинг бугунги кундаги аҳамияти ҳақида лаборант Алишер Жаниев батафсил маълумотлар берди. Кутубхоначи Саодат Комилова адабиётлар, улардан фойдаланиш йўллари ҳақида ҳикоя қилди, ўқитувчи Владимир Колесник ўқувчиларни бир зумда ўзига радиомонтаж ва радиотехника, телевидениеда кучайтирувчи асбоблар, уларни қўллаш усуллари ҳақидаги сўзлари билан ўзига тезда жалб этиб олди. Мэлс Юнусов ўқувчиларга кинотехника ҳақида тушунча бериб, ўқув фильмлари намойиш қилди. Кинозал ҳам томошабин-меҳмонларига тайёр турган экан.

Фурсатдан фойдаланиб техникумнинг ўқув ишлари бўйича директор ўринбосари Султонмурод Жумановни суҳбатга тортдик.

— Бугунги учрашувдан кўзланган мақсад нима эди?

— Мақсад ўқувчиларни техникумга жалб этиш. Кириш имтиҳонларидан аввал шу муҳитга нисбатан кўникма ҳосил қилиш: олдиндан болалар қандай жойда, кимлардан илм олишлари илм даргоҳининг ўрганиш имкониятига эга бўлсинлар. Бундай мулоқотларни икки усулда олиб борамиз. Техникумда «Очиқ эшиклар» куни ўтказилади. Бунинг учун мактабларга вакилларимиз йўлланма билан бориб ўқувларни таклиф қилиб келадилар ё техникум баъзи ускунаю жиҳозлари билан ўқувчилар ҳузурига боради.

— Техникумнинг бугунги ҳаёти қандай?

— Бу ерда 250 га яқин талаба таълим олмоқда. Улар халқ хўжалиги тармоқларида режалаштирувчи, иқтисодчи, киновидеотехника оператори, томошага оид тадбирларни овоз техникаси билан таъминлаш — овоз техник оператори, радио, телевизор техниги мутахассислиги бўйича ўқишмоқда. Иккита видеоаппаратура талабалар хизматида. Ўқув фильмларимиз видеокассеталарга кўчирилиб, улардан фойдаланиш йўллари кенгайтирилмоқда.

— Бу йилги қабул ҳақида ҳам тўхталсангиз.

— Абитуриентлар 11-синф негизида, тест синовлари бўйича (9-синф битирувчилари учун ҳали аниқ тўхтам йўқ) кундузги ва сиртқи бўлимга қабул қилинади. Қанча ўқувчиларни қабул қилишимиз эса тест натижаларига қараб бўлади. Бу йил банк иқтисодчиси ва солиқ иқтисодчиси мутахассисликлари бўйича ҳам курсларга талабалар қабул қиламиз...

Техникум ҳаёти билан танишаётган ўқувчиларни ҳам суҳбатга тортиб, ўз таассуротлари билан ўртоқлашишларини сўрадик.

● Муаттар Мавлонова, шаҳримиздаги 45-лицей ўқувчиси:

— Ўқитувчилар, ўқитиш усуллари менга жуда ёқди. Мен банк иқтисодчиси бўлишни орзу қиламан. Лицейни тугатгач ҳужжатларимни шу кинотехникумга топширмоқчиман.

● Фаррух Ёқубов, 64-мактаб ўқувчиси:

— Назаримда бу ерда ўқитувчи-талаба муносабатлари жуда ҳам яхши экан. Бизни бу ерда яхши кутиб олишди. Кино асбоб-ускуналари ва видео техникани ишлатиш — киновидео техника оператори бўлимига киришни мўлжаллаяпман. Ўқиш ва амалиёт учун замонавий асбоб-ускуналар етарли, кутубхона, кинозаллар бор экан. Бир сўз билан айтганда, кинотехникум менда яхши таассурот қолдирди.

● Дилдора Эгамбердиева, 45-лицей ўқувчиси:

— Техникага аслида қизиқмайман. Бу ерда эса янги бўлим очилибди, банк иқтисодчиси деган. Шу бўлимга ҳужжат топширмоқчиман.

● Лутфулло Турсунов, 123-мактаб ўқувчиси:

— Кинотехникумга албатта ҳужжат топшираман. Лекин қайси ихтисослик бўйича! Ўйлаб кўраман.

...Кўнглига илм олиш ишқи тушган бу қоракўзларнинг холис ниятлари ҳосил бўлиб, талаба ака-опаларининг йўлларини олишларига биз ҳам тилакдош бўлиб, уларга «Омадингизни берсин» дедик.

Маҳлиё МИРСОАТОВА.

СУРАТЛАРДА: Наби Ғаниев номидаги Тошкент кинотехникуми ҳаётидан лавҳалар: кинотехникумнинг ўқув ишлари бўйича директор ўринбосари Султонмурод Жуманов абитуриентларга илм даргоҳининг ҳаёти ҳақида ҳикоя қилмоқда(юқоридаги суратда).

«Кутубхона китобларга жуда бой», дейди услубчи Гулчеҳра Тиллахўжаева (ўнгда); чапда кутубхоначи Малика Ҳожиева. «Бу асбоб-ускуналар сизларнинг қўлингиз билан тилга киради», дея ўқитувчи Владимир Колесник ўқувчиларга таъкидлайди (пастдаги суратларда).

Рустам Шарипов олган суратлар.

Одобнома

«Тарбия бизлар учун ё ҳаёт -- ё мамот, ё нажот ё — ҳалокат, ё саодат — ё фалокат масаласидир».

Абдулла АВЛОНИЙ.

Мозийга назар

ИНСОНИЙЛИКНИ КУЙЛАГАН СИЙМО

Маънавиятимиз сарчашмаларидан бири, улуғ мутафаккир, шеърият осмонининг ёруғ юлдузларидан ҳисобланмиш Амир Хусрав Деҳлавий 1253 йилда Ҳиндистоннинг Патиалу мавзеида таваллуд топган. Унинг отаси Сайфиддин Маҳмуд Кеш (Шаҳрисабз)дан бўлиб, мўғулларнинг хунрезлиги туфайли ватанини тарк этиб Ҳиндистонга бориб қолади.

Ҳали йигирма ёшга етмасдан истеъдодли шоирнинг донғи узоқ-узоқларга етади. Хусрав Деҳлавийни Алишер Навоий «Мўъжизбаён шоир» деб атаган ва ўзининг устозларидан бири деб ҳисоблаган. Мутафаккир машҳур «Панж-ганж» асарининг муаллифидир. Улар «Матлаул Анвор», «Ширину Хусрав», «Мажнуну Лайло», «Ойнаи Искандарий» ва «Хашт Беҳишт» достонлари шулар жумласидандир. Машҳур сўз заргари Амир Хусравнинг қаламига «Хизирхон ва Дуволройи» асари ва ўндан ортиқ девон, достонлар ҳам мансуб. Амир Хусрав Деҳлавийнинг адабий мулки ўзининг жозибаси билан, ноёб истеъдод меваси сифатида мана инсониятга етти асрдан буён хизмат қилиб келяпти. Турон қони жисмида сизган ушбу алломанинг қимматли мажмуалари юртдошларимизнинг маънавий бойлигига айланишига ишончимиз комил. Биз моҳир сўз устаси, гўзал ва нафис ижод соҳиби Деҳлавий ҳазратларининг бой меъросидан, одоб-ахлоқ ҳақидаги ҳикматларидан бир шингилини «Оқшом» газетасининг азиз ўқувчилари диққатига ҳавола қилишга жазм этдик.

БИР ҚАТРА СУВ

Шак-шубҳасиз оламнинг онгли бўлаги бўлган инсон борлиқнинг безаги ҳамдир. Мавлоно Деҳлавий инсон фаолиятининг чексизлиги ҳақида тўхталади. У одамзотни оламдан ҳам кенгроқ деб таърифлайди. «Оламга сиғмағувчи жон» эканлигини, ягона ақлли мавжудот бўлганлиги учун ҳам тиниб-тинчимаслиги, доимо ҳаракатда бўлиш, муаммоларни ечишни, билмаганини билиш учун ўрганишию изланишини мадҳ этади. Аллома ушбу фикрларни ривожлантириб, одамнинг бунёдкорлигини, унинг яратувчанлигини кўкларга кўтариб, тилсимотлар сирини очувчи калит деб таърифлайди:

Калит бўлиб келдинг, ўйинчоқ эмас,
Бир-бир хазиналар оча олсанг бас.

Аллома таъкидлаганидек, одамзот ўйинчоқ эмас. У ҳар нарсага қодир, буюк ва қудратли кучдир. Одамзот табиатга ўз кучини кўрсата оладиган, унга таъсир қила оладиган ва измига бўйсундира оладиган соҳибдир. Ижодкор ҳам инсон, ихтирочи ҳам у. Кашфиётлар ҳам улар измидан, заҳардан малҳам, тошдан гавҳар тайёрлайди, Одамларнинг қобилияти чексиз, фаолияти бепоёндир. Ана шу борлиқнинг буюк эркасини аллома бобомиз тасвирлаяпти:

Шундай жул чакмонлар бизга аёндир,
Жул чакмон тагида олам ниҳондир.

Ҳа, «дўппининг тагида одам бор», деганларидек, шу одамда бутун сирли олам яширинган. Ушбу фикрларни ривожлантириб, янаям унинг оҳангини майинлаштиради:

Бир қатра сувмасми оламда инсон,
Шу қатра дилида коинот пинҳон.

ҲАЁТ ШАМЧИРОҒИ

Оналар буюк, табаррук зот. Тирикликнинг давомчиларидир. Улар — инсониятнинг яратувчиси. Улар туфайли онгли мавжудот бор. Оналар нафақат фарзандларни дунёга келтирувчи, балки уларнинг биринчи мураббийлари, тарбиячиларидир. Онани фарзанднинг вояга етгунчалик қилган хизматларини ҳисоблаб ҳам, ўлчаб ҳам бўлмайди:

Инисига деди бир сўзки гавҳар,
«Онанг таъзимида бўл, эй биродар».

Ҳа, она хизматида бўлишлик, унинг иззатини жойига қўйишлик фарзандлар учун ҳам қарз, ҳам фарздир. Оналар нафақат фарзандлар, балки бутун борлиқ, башарият таъзимига лойиқ.

Аёлнинг оқилаю тадбиркорлигини ҳазрат Деҳлавий мароқ билан куйлайди:

Эр киши тирноқча иш қилса агар,
Яхши бекач уни минг бор оширар.

Шукрлар бўлсинки, яхши бекачлар кўп. Шунинг учун ҳаёт завқли. Уларнинг оқилаликлари туфайли меҳру оқибат палак ёзади. Саховат, хайр-эҳсон, сабр-қаноат бўй кўрсатади. Улар туфайли осойишталик, тинчлик, омонлик барқ уради:

Аёл оқила-ю, эр ишбилармон,
Бўлса кундан-кунга обод хонадон

«ДЎСТУ ЁРОН БИЛАН ХУШ»

Ҳа, дўст билан нафақат уйинг обод, балки бор бисотинг, юриш-туришу барча борлиғинг ободдир. «Дўст ғамингнинг ярмини олиб, хурсандчилигингни икки баробар оширади», деган томонлари ҳам бордир. Дарҳақиқат, дўстлик инсоният учун табиатнинг бебаҳо тухфаси, бетакрор бойлигидир.Дўстлар суҳбати тани-жонингга малҳам, унинг дийдорини ўзи катта бахтдир, бахтиёрликдир:

Бу кенг олам дўсту ёрон билан хуш,
Боғу бўстон гулу райҳон билан хуш.

Дўст билан бўлган дамлар одамга яхшилик билан бирга хушҳоллик олиб келади. Аммо дўстсиз одамлар ҳаётини тасаввур этиш қийин. Дўстсиз одам, бамисли қанотсиз қуш, сувсиз дарёдек гапдир. Одамларга дўст керак, биродарлари бўлиши шарт, чунки дўстларинг жонингга жондир. Бу борада аллома бобомиз Хусрав Деҳлавий шундай дейди:

Татимас хуррамлик дўсту ёрсиз,
Шодлик ноподликдир дўст дийдорисиз
Дўстликнинг асоси бўларкан маҳкам,
Замон балосидан зарар етар кам.

ЙЎЛЧИ ЮЛДУЗ

Илм, билим одамзотни безайдиган, унинг янги-янги қирраларини кашф этадиган ҳолатдир. Илмли, билимли бўлиш фақат ақлли мавжудот ҳазрати инсонга насиб эттан ноёб дурдонадир. Илмни доно халқимиз ақл чироғига ўхшатадилар, йўлчи юлдузга менгзайдилар.

У туфайли одамзот мўъжизалар яратади, одамга шукуҳ бағишлайди:

Ишга яраб қолса, илминг бир муддат,
Яна оширмоққа айлагин шиддат.

Илмни оширишликдан одам фақат фойда кўради. Шунинг учун аллома илмни астойдил, чидам билан оғирликларидан чўчимасдан доимо эгаллашга чорлайди. Илмда сусткашлик, иккиланиш кетмайди. Таваккалчилик ҳам керак, керак бўлса курашиш ҳам даркор. Лекин унинг қийинчиликларидан чўчиш керак эмас. Илм эшиклари мардларга очилади:

Жаҳд ила илмга урди бошин,
Шамолдан юргизди тегирмон тошин.

Илмга суянмаган киши ҳар сонияда қоқилади, узоққа бориши амри маҳол. Одамзотга илм керак, заруратлигига ҳам ҳеч ким иккиланмайди. Одамзотга таянч ҳам билим, суянчиқ ҳам билим, қанот ҳам ўша:

Агар илмдан кийган эрса тож.
Ул бош осмондан ундиради бож.

ОЗ СЎЗЛА, СОЗ СЎЗЛА

Ширинсуханлик ҳам одоблиликка киради. Хушмуомалалилик инсон зийнатидир. Ширинсухан, очиқ дил, бағри кенг инсонлар жамиятнинг гултожидирлар. Шунинг учун бўлса керак сухандонлик доимо алломалар томонидан олқишланиб келинган. Доно халқимиз «Ширин тил — жон озиғи» деб бекорга айтмаган-да. Хусрав Деҳлавий ҳам хушмуомалалилик ҳақида дилбар жумлалар битган:

Сўзларингда бўлса фикру ўй ёниқ,
Бўлсин ҳар сўзингда бир нуқта аниқ.

Аниқ, пухта, пишиқ сўзлашликда гап кўп. Сўзлашаётганда фикрлар тиниқ ифодаланиши, содда ва чиройли ишлатишлик назарда тутиляпти. Аллома сўзлашликда қисқаликни таърифлаганлар. «Оз сўзла, соз сўзла» нақли ҳам бекорга айтилмаган.

Қисқа сўзлик қара, не яхши ҳолдир.
Сергаплик дилга малолдир.

Сергапликни, эзмаликни, маҳмадоначиликка йўядилар. Ўз ўрнида сўзлашлик ҳам маданият, мавриди билан гаплашишликда сир-асрор катта.

Бемаҳал сўздан йироқ,
Жим ўтирмоқ яхшироқ,

ОТА АМРИ ВОЖИБ

Аллома ижодида оталар ҳақидаги қимматли фикрлар ҳам эътиборга лойиқ. Оталарнинг ҳаётдаги ўрни ниҳоятда катта ва серқиррадир. Чунки улар оиланинг бошлиғи. Шунинг учун оиладаги барча ташвишлар оталар гарданида. Улар табиий тарбиячи, фарзандлар учун таянч, йўл кўрсатувчи мураббийдир. Бир сўз билан айтганда оталар оиланинг бошлиғи, саркоридир. Бунинг жиҳатлари кўп, ташвишлари анча. Ҳамма-ҳаммасига оталар бош-қош, балогардондир. Моҳир сўз заргари Деҳлавий ҳазратлари оталар ҳақида дилбар байтлар битган:

Тур, эй отажоним, бошим хирожи.
Мен сенга гавҳару, сен минг тожим.

Дарҳақиқат, фарзандлар оталарнинг дуру гавҳаридир. Бор бисотию ҳамма-ҳаммасидир. Шунинг учун оталарни эъзозлаш, ҳурматини жойига қўйиш ҳам фарз, ҳам қарздир.

УМРНИНГ КУЗ ФАСЛИ

Қариялар ҳам Деҳлавий ижодида бош мавзудир. Қариялар, кексалар одамларнинг ақлурасоларидир, пиру бадавлатларидир. Улар ёшларга маслаҳатгўй, йўл-йўриқ кўрсатувчи йўлбошчилардир. Уларнинг ақли қаймоқ, юриш-туриши, бор бисоти одамгарчиликдир. Улар билан кенгашилган мажлис маъноли, мақсадли ва тадбирли бўлади. Шунинг учун аллома

Ёш ҳар қанча бўлсин ишда ғайратли,
Кўп кўрган кексанинг иши ибратли,

— деб бекорга таъкидламаган. Маъқул хулоса, кексаларга эргашсанг адашмайсан, мақсадингга етасан.

Базм куни ёшлар сафида бўзла.
Аммо иш тадбирин кексадан изла.

Ҳа, Хусрав Деҳлавий худди ўзлари таъкидлаганидек:

Шундай яшагилки жисми покингдан,
Қайта яратсинлар сени ҳокингдан.

Дарҳақиқат, ҳазратнинг ўлмас дурдоналари авлодлари учун маънавий озуқа бўлиб қолаверади.

Мусоқул УСМОНОВ,
Тошкент молия институти тарих кафедраси мудири, профессор.

Ҳикматлар хазинасидан

СИР САҚЛАШ ҲАҚИДА

Кўнгил қулфида сақланувчи, ҳеч кимга ишонмай, асраб-авайлаб юрилувчи фикрни киши энг яқин кишисига айтади, дўстига ишонади. Эшитилган гап худди омонат мисол сир сақланмоғи лозим. Сир сақлашга хиёнат бебурдлик, ишончнинг йўқолиши, бир кишининг тақдири ҳал бўлишидир. Сирни кимга айтмоқ, уни қандай сақлаш, қай йўсинда баён қилиш керак? Бу ҳақда донолар шундай деган:

Кўнгил сиррин очма, яширгин уни,
Агар сир очилса, ўкинч ҳар они,
Қизил тил қора бош ёвидир тугал,
Ашаддий бу ёвни кузат тун-куни.

Юсуф Хос ҲОЖИБ

Ким бировнинг сирларин билмоқчи бўлса ёширин,
Ё ўғирлик била сир олса чин ўғридир у ҳам.
Гар бу ишга ҳақ талаб этса яна баттарини,
Номини қўйса яратгай ё даюс, ё муттаҳам.

Абдураҳмон ЖОМИЙ.

Ҳар кишиким, біровни маҳрам этиб,
Дардлашувда ёшурун сиртин баён этти.
Гар ёшурди билиб ички сўзни,
Ўзини қалбин ҳийласин аён этти.

Алишер НАВОИЙ.

Ҳар нечаки оғирликдир, дардингни дема элга,
Ким йиғламоғинг, Бобур, ул элга бўлур кулгу.

БОБУР.

Оила қуриш тўғрисида сўз кетганда соатлаб гапириш мумкин. Айниқса, бу борада ёшлар билан гаплашиб қолгудек бўлсангиз, баҳслар янада қизийди. Яқинда Мирзо Улуғбек номидаги Тошкент Давлат университетининг бир гуруҳ ёшлари ўртасида шу мавзуда давра суҳбати ўтказилди. Қуйида ана шу суҳбатда билдирилган айрим фикр-мулоҳазаларни келтирмоқдамиз.

«Йигитлар, «Йигит киши оила бошлиғи» деган гапга қандай қарайсиз?» деган саволга қайтарилган қуйидаги жавобларни бир ўқинг.

Давра суҳбати

ОИЛА — МУҚАДДАС ДАРГОҲ

●**Фозил СОБИРОВ, ўзбек филологияси факультети 6-курс талабаси:** Мен иккита фарзанднинг отасиман. Оила бошлиғи бўлиш, жуда масъулиятли иш, бунинг ўзига яраша қоидалари бор. Йигит киши оила бошлиғи бўлганда биринчи навбатда оилада ўзининг ҳурматини билиши керак. Турмуш ўртоғи билан ота-онаси ўртасида доимо боғлиқликни, иноқликни таъминлаб туриш шу оила бошлиғи — йигит кишининг вазифасидир. Ота-онани қандай кўрса, ўз оиласини ҳам шундай кўриши керак. Мисол тариқасида оладиган бўлсак, театрда актёр битта ролни масъулият билан зўр ижро этса, у муваффақият қозониши мумкин. Оила бошлиғи бўлган йигитни ҳам мен актёрга ўхшатаман. Ҳаётда жуда ҳам катта масъулиятли роль йигит кишининг зиммасига тушади. Агар у шу ролни яхшилаб ижро этсагина ҳаётда ўз ўрнини топиб, яхши оила эгаси бўлиши мумкин.

●**Одил НОРҚОБИЛОВ**: Мана дўстимиз Фозилжон жуда яхши фикрларни айтиб ўтди. Инсон яралибдики, Одам Ато, Момо Ҳаво замонидан буён йигит киши, яъни эркак оила бошлиғи, ёрдамчиси эса аёл бўлган. Буни шундай тушуниш мумкинки, эркак ҳар томонлама кучли, жисмоний бақувват ҳамда иродалидир. Аёл эса ўзининг латофати, нозиклиги, ақл-идроки билан эркакка ёрдамчи бўлиши керак. Икки ёш оила қурдими, бунда табиий ҳолда оила бошлиғи эркак киши ҳисобланади. Аёл киши эса турмуш ўртоғининг ҳар томонлама етук ва бақувват бўлишини истайди. Эркак кишининг фақатгина оила бошлиғи бўлишининг ўзи етмайди, у ўз оиласининг шарафини ҳимоя қилиши, фарзанд тарбияси, уларни вояга етказиш, ўқитиш, уйли-жойли қилиш — буларнинг ҳаммаси биринчи навбатда эркакнинг зиммасига тушади.

— Марҳамат, қизлар, сизлар ҳам фикр билдирсангиз.

●**Дилобар АЗИМОВА, ўзбек филологияси факультети 6-курс толибаси:** Оилада эркак киши бош бўлиши, аёл киши унинг ёнида таянч вазифасини ўташи керак. Лекин бизда ҳозир қизларимизни 14-15 ёшдан турмушга бериш ҳоллари ҳам учраяпти. Мен бунга қаршиман. Чунки қизларимиз бу ёшда турмуш қуришга, ҳаётдаги турли хил тўсиқларни енгишга ҳали тайёр эмас деб ўйлайман. Улар бу ёшда ҳаёт қийинчиликларини эркак киши билан баробар торта олишмайди. Менимча, аёл киши 20 ёшдан кейин мустақил ҳаётга қадам қўймоғи лозим. Шундагина у эркак кишига оила тебратишда таянч бўла олади.

—Мана, қизлар 14-15 ёшдан турмушга чиқишяпти дейилди. Лекин 17-18 ёшдан йигитларимизнинг уйланиши ҳоллари ҳам рўй беряпти. Бунга сизлар қандай қарайсиз?

● **Холмурод ХИДИРОВ, ўзбек филологияси факультети талабаси:** Менимча, эрта турмуш қураётган йигит ёки қиз ўзини катта ҳаёт йўлига тайёр деб ҳисобласа, улар турмуш қуришлари мумкин. Мен оилани катта карвонга ўхшатаман. Унинг бошлиғи эркак киши эса карвоннинг сарбонидир. Сарбонга ҳаётда шундай мураккаб чигалликлар учрайдики, унинг ҳаммасини мардона енгишига тўғри келади. Шу боис ёшлар турмуш қургач жуфти ҳалолининг қадрига етиб, фарзандлари тарбиясини ўрнига қўйиб, қийинчиликларга бардош бера олишига кўзи етсагина турмуш қуриши керак.

● **Фозил СОБИРОВ:** 17-18 ёшлардаги йигитларнинг уйланишига мен ҳам қаршиман. Чунки бу ёшда улар ҳали ғўр ҳисобланади. Оила қуришдан мақсад — яхши насл қолдириш, деб айтишади кексаларимиз. 17-18 ёшли йигит ҳали жисмонан бақувват бўлмайди. 20 ёшдан ошгандан кейингина турмуш қуришса, мақсадга мувофиқдир. Бу нарса ҳаётда ҳам исботланган, йигитлар 22-23 ёшда, қизлар эса 20 ёш атрофида турмуш қуришса айни муддао.

● **Одил НОРҚОБИЛОВ:** Оила қурганда, ёшларнинг ақлий жиҳатдан етуклиги ҳамда уларнинг моддий таъминоти ҳам иккала ёшнинг зиммасида туриши лозим. Ҳозирги пайтда турмуш қураётганларнинг аксарияти ота-она қарамоғидаги ёшлар. Айниқса ҳозирги иқтисодий томонларни ҳисобга олган ҳолда эрта турмуш қуриш мақсадга мувофиқ эмас. Чунки бундай пайтда уларда оилани моддий таъминлайдиган шароит ҳали етилмаган бўлади. Қолаверса 18 ёшда йигит армия сафига чақирилади.

●**Абдуваҳоб ХОЛИҚОВ, ўқитувчи:** Мен талабалар томонидан билдирилган фикрларга қўшиламан ва шу билан бирга қўшимча қилиб ушбуларни айтмоқчиман. Бола хоҳ ўғил бўлсин, хоҳ қиз бўлсин, 3-4 ёшданоқ, ўз ўйинчоқларига «Сен ада бўлгин, мен опа бўламан» дея ўйин қилишини беихтиёр сезгансиз. Ҳозирги ёшларимизнинг эрта турмуш қуришлари кўп ҳолларда ажралишларга, оиланинг бузилишига олиб келяпти. Бу ҳол ўша ёшларнинг жавобгарликни ҳис қилмаган ҳолда турмуш қуришларидан келиб чиқаётир. Ҳатто чилласи чиқмасдан ажралиб кетишлар ҳам юз бермоқда. Шунинг учун мен бу ерда билдирилган фикрларга тўла-тўкис қўшиламан. Оила қурадиган йигит билан қиз турмуш қийинчиликларига тайёр бўлиши керак. Бунда ота-онанинг ҳам ҳиссаси катта. Чунки келин туширадиган одам олдин ўғлига маслаҳат солади. Шунда йигит: «Дадажон, мен ҳали ўқишни тугатай, ишга жойлашай, ундан кейин уйланай», дейди. Бу гап жавобгарликни тўла-тўкис ҳис қилган йигитнинг жавоби бўлади...

Давра суҳбатини
Манзура АҲМЕДОВА
ёзиб олди.

Кексаликнинг завқи шундаки, бу ёшда одам одам учун азиз ва ғанимат бўлиб қолади.

Рустам Шарипов олган сурат-лавҳа.

Донолар ҳаётидан

АНДИШАНИНГ САБАБИ

Бир киши Афлотунга:

— Бир зиёфатда фалончи сени кўкларга кўтариб мақтади ва ҳаққингга кўп дуолар қилди, — деди.

Бу сўзларни эшитган Афлотун бошини қуйи солиб фикру хаёл уммонига ғарқ бўлибди. Ҳалиги киши ҳайрон бўлиб:

— Эй ҳаким, мен нима дедимки, бунчалар фикру андишага кўмилдинг? — деб сўрабди.

— Мени сен айтган сўзлар ўйга толдиргани йўқ. Мен қилган ишларимни ўйлаб ўлтирибман. Қанақа жоҳилона иш қилган эканманки, бу қилмишим ўша жоҳилга ёқиб тушибди ва у мени мақтаб юрибди? Бирор аҳмоқлик қилмасанг, ҳеч бир аҳмоқ сени мақтамайди ва кўкларга кўтармайди.

ЁМОН ГАПГА МИНГ ТАНГА

Анушервон ҳукмронлиги даврида икки дарвеш унинг саройига келибди ва улардан бири баланд товуш билан:

— Ёвузлик кўрмайлик десанг ёвузлик қилма, — дебди.

Иккинчиси:

— Яхшилик қилган киши ҳамиша яхшилик кўргай, — дебди.

Анушервон амри билан биринчисига минг динор, иккинчисига икки минг динор беришибди. Бу ҳолни кўрган мулозим ва нодимлар подшоҳдан: «Иккаласининг ҳам сўзи бир маънони ифодалайдику, нега икки хил мукофот бердингиз?» деб сўрашибди.

Анушервон шундай жавоб берибди:

— Бири ёмонликни мадҳ этди, иккинчиси яхшиликни. Яхшилар билан дўсту ҳамсуҳбат бўлишдан яхшироқ иш борми ва ёмонлар билан ҳамтовоқ бўлишдан ҳам ёмонроқ иш борми дунёда.

ЭНГ ЗАРУР НАРСА

Шоҳ Хусравнинг вазири Бузургмеҳрдан инсон учун энг зарур нарса, нима деб сўраган эканлар, у:

— Туғма зеҳн, — деб жавоб берибди.

— Туғма зеҳн бўлмасачи? — дея сўрасалар:

— Одоб ва илм ўргансин, — дебди.

— Ўрганолмасачи? — деб сўрасалар:

— Мол-давлат, зару зевар орттирсин, бу ҳам кўп айбларни беркитади, — дебди.

— Эплолмасачи?

— Унда сертавозе ва серилтифот бўлсин, бу ҳам одамнинг зийнати.

— Бу ҳам қўлидан келмасачи?

— Унда унақа тирикликдан ўлган афзалроқ, ҳам одамлар ундан қутулади, ҳам ўзи ўзидан қутулади.

Дил номаси

КУМУШБИБИГА МАКТУБ

Ассалому алайкум, ой юзли, кундуз қошли, ғунча лабли, сунбул сочли орзуим бўлган Кумушой!

Одатда энг ишонган дўстингга мактуб ёзсанг, қалбингдаги барча дардларингни яширмай ёзасан. Сизга мактуб ёзар эканман, дилимда армонларим йиғлайди. Нечун тақдир сизни бундай ҳолга қўйди?!

Эсимда, ўшанда Отабекнинг: — Талоқсан, талоқ, — деб Зайнабга айтган сўзларини эшитган онингиз мажолсиз кўзларингиз чарақлаб очилиб кетганди. Ҳа, қалбингизни жароҳатлаган Зайнабнинг талоқ бўлишини қанчалар хоҳлар эдингиз. Сўнгги сўзларингиз ҳам ёдимда:

— Ойи, дада... Сўнгра бироз уялиб, бегим, — дея кўзингизни юмиб, кундош балосининг қурбони бўлдингиз. Ёдингизда бўлса, сиз ёрингизни дор остидан қутқарган эдингиз. Отабек эса сизни ўлим билан олишиб ётганингизда, заҳар ичиб, қон тупурганингизда қутқаришга ожиз қолди.

Ҳозирги ҳаётимизда шундай ҳолат тасвирланса, менимча, севишганлар бир-бирларини бағрига босиб, бир-бирларини унутмаслик ҳақида қасам ичган бўларди. Сиз ва Отабек эса бундай ҳам қилолмасдинглар. Чунки шарқона уялиш, ийманиш бунга йўл қўймасди. Отабегингизга муҳаббатингизни, садоқатингизни умрингиз охиригача сақлаб қолдингиз. Пок, самимий муҳаббатингизни эсга оламану, ҳозирги «замонавий» муҳаббатлар кўз ўнгимда намоён бўлади. Кўча-кўйда ёшларимизнинг, айниқса қизларимизнинг хатти-ҳаракатлари диққатимни тортади. Ҳозир қизларимиз сиз кийган миллий кийимларимизни киймайдилар. Уларнинг кийинишлари ўзгача. Баъзиларининг обдон бўялган қош-кўзлари кимларнидир излайди. Калта юбка, оғизларида сақич. Қизларга хос бўлмаган чапанича гаплар...

Ҳозиргина таъриф берилган қизимиз қаерга шошаётган экан деган савол туғилиши табиий. 14-15 яшар қиз мактабга шошмай қаерга шошсин? Кўзни қамаштирувчи узук, зиракларга, калта юбкаларга оила сармоясидан маблағ ажратилади...

Ёдингиздами, сиз умр йўлдошингиз ким эканлигини билмай, тақдирга тан бериб, турмушга чиққансиз. Ҳозирги даврга келиб кўпчилик йигит-қизларимиз хоҳлаган кишиларига турмушга чиқадилар. Шундай бўлса-да ой ўтмай, йил ўтмай ажралишади. Қайнона-келин можаролари ҳам кун сайин авж олиб бораверади. Тирик етимлар кўпаяди. Шу ўринда бир савол туғилади. Ахир биз киммиз? Кумушой, менинг қалбим йиғлайверади. Юрагим ўт олиб ёнаверади. Лекин сизга бугунги муаммоларимни ёзмасдан иложим йўқ. Ахир сизга қалбимни ўртаётган армонларимни хитоб айлаяпман. Мен сизга мактуб ёзишдан аввал қизларимизни кузатдим. Ҳозирги баъзи қизларимизнинг дидларига мос тушадиган йигитлар қуйидагича бўлиши керак эмиш: бойбадавлат бўлса институтда ўқиса, қўл остида бир неча дўкони бўлса ва ниҳоят ўзи келишган бўлса, хуллас бизнесмен бўлиши керак экан. Нима учун энг аввал бой-бадавлат бўлсин? Ахир Ойбекнинг Гулнори оддий, меҳнаткаш Йўлчини, Абдулла Қодирийнинг Раъноси диёнатли, содда Анварни сева олдику?! Бир донишманд айтган экан: «Бойлик ҳам, шон-шуҳрат ҳам инсонни бахтли қилолмайди, тани-жони соғ, иймони бут киши ҳар қандай одамдан бахтлироқдир». Бахт — бу нима ўзи? Менимча инсоннинг орзу-истакларига етишиб яшаш ҳам бахт. Киши қалбидан жой олган энг улуғ бахт эса қалбида ардоқлаган кишисининг ташвишлари, қувончларини бирга баҳам кўриш. Фақат ўзи учунгина эмас, севгани учун ҳам яшаш демакдир. Кумушой, агарда сизга ҳозир бугунги кунимизни, ижобий ишларимизни ёзадиган бўлсам столим устига беҳисоб варақлар етмайди. Кумушой, лекин мен бир нарсани жуда-жуда хоҳлардим. Қани энди ҳаёт бўлиб, қизлар мактабини очсангиз. У ерда эса ўзингизда мужассам бўлган ахлоқ-одобдан сабоқлар берсангиз. Ўшанда мен сизнинг биринчи ўқувчингиз бўлардим. Сабоқда биз қизлар тарбияси, ибоси, назокати, севгиси, садоқати борасида гўзал мушоиралар, баҳслар ўтказардик. Маънавий нур билан хонадонларимиз янада файзга тўларди.

Кумушбиби, сизга неларни ёзган бўлсам барчаси дилимдаги эзгу ниятларим, орзуим қизларимиз сиз каби шарқона фазилатларга эга бўлишса. Хатим сўнгида сизни ғойибона соғинганимни билдириб:

Феруза МУХАММАДЖОНОВА.

Ўтмишдан садо

ОҚИБАТНИ УНУТГАН ОДАМ

Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом даврларидан буён тилдан-тилга ўтиб келаётган шундай бир ривоят бор.

Айтишларича ҳар сафар Расулуллоҳ жамоаси билан намоз ўқиб бўлгач, саҳобалардан бири даст ўрнидан туриб масжиддан чиқар ва уйи томон чопар экан. Бу ҳолдан ранжиган бошқа саҳобалар ўша одамга танбеҳ бериб қўйишмоқчи бўлишибди. Навбатдаги намоз тугагач ҳалиги саҳоба одатдагидай даст ўрнидан туриб эшикка томон чопиши билан уни атрофидагилар ушлаб олишибди.

— Сен нима учун ҳар сафар намоздан сўнг бундай одобсизлик қиласан, дунёвий ишинг намоздан ҳам азизми. Расулуллоҳни ҳурмат қилмайсанми, — деб сўрашибди ундан.

— Мени маъзур тутинг, биродарлар, — узр сўрабди ҳалиги одам. — Мен шу даражада қашшоқманки, устимдаги мана шу кийимимдан бошқа ҳеч вақом йўқ. Намоздан сўнг уйга шошилишимнинг сабаби шуки, тезда бориб кийимимни ечиб аёлимга бераман. У намоз вақти ўтиб кетмаслиги учун дарҳол таҳорат олиб, ибодат қилиб олади.

Саҳобалар бу гаплардан ҳайратта тушибдилар. Сўнг Расулуллоҳга ўнг томондан яқинлашиб, «Эй набий, Аллоҳга эътиқоди шунчалар кучли умматингиз бор экан. Бир дуо қилинг, парвардигор уни қашшоқликдан халос этиб, бойлик ато қилсин» дейишибди. Шунда пайғамбар юзларини чап томонга бурибдилар. Энди саҳобалар чап томондан яқинлашиб мурожаат қилишибди, пайғамбар ўнг томонга қараб олибдилар. Саҳобалар энди рўпарадан яқинлашишса, у киши ерга қарабдилар. Саҳобалар ўз гапларини ўзаро маъқуллайверишибди. Шунда Расулуллоҳ дебдилар:

— Сиз бу кишига Аллоҳдан нима сўраётганингизни англаяпсизми. Мол-давлат кўпчиликни тўғри йўлдан оздирганидан хабарингиз йўқми? Шундай бўлса ҳам майли, шу кишини сизлар айттандай дуо қилганим бўлсин.

Пайғамбар дуо қилгандан сўнг ҳалиги кишининг ишлари юришиб, топганидан барака ёғилаверибди. Иккита қўй сотиб олибди, тезда қўйлар бешта бўлибди, кейин ўнта, йигирмата... Шу аснода унинг бойлиги кўпайгандан кўпаяверибди. Бора-бора бомдод намозига чиқмайдиган бўлибди, кейин пешин, аср... Шу тахлит ибодатни умуман тарк этибди. Одатдаги дўст-ёрларидан узоқлашиб, ўз мол-мулкини кўпайтириш билан ўралашиб қолибди. Орадан маълум вақт ўтибди. Қурбон ҳайити яқинлашиб, одамлар жонлиқ сўйиш тараддуди билан юришган пайтда саҳобалар ўзларидан узоқлашиб кетган ўша кишини эслаб қолишибди. «Юринглар, — дебди улардан бири, — ўша биродарларимиздан хабар олиб, унинг бойлигидан камбағаллар, бева-бечоралар ҳақини олиб берайлик». Кўпчилик бўлиб унинг уйига боришса, ҳалиги бой бир жойга чиқиб кетган эмиш. Шундай бўлса ҳам хизматкорлар гувоҳлигида саҳобалар бойнинг мол-қўйларидан тегишли қисмини олиб ҳайдаб кетаверишибди. Ярим йўлда уларга бой дуч келибди. Гап нимада эканини англаб «Мен қурбонлик учун сизларга ўзим жонлиқ танлаб бераман», дея мол-қўйларини ортига қайтарибди. Уйига етиб келгач чорваси орасидан касалманд, ориқ, чўлоқ, кўзига оқ тушган қўйларни қурбонлик учун танлай бошлабди. Бундан ғазабланган саҳобалар ҳаммасини ташлаб, пайғамбар ҳузурига боришибди ва бўлган воқеани айтиб беришибди.

— Мен ўшанда сизларга «Бу одамга нима сўраётганингизни англаяпсизми» демаганмидим, — эслатибдилар Расулуллоҳ. — Унга Аллоҳнинг ўзи жазо бергай.

Саҳобалар қилиб қўйган ишларидан афсус чекишибди. Ҳалиги бойнинг эса чорвасига ўлат тегиб бирин-кетин қирила бошлабди. Уйига ўт тушибди. Шу тариқа мол-мулки тобора завол топаверибди. Ниҳоят аввалги ҳолидаги қашшоқлигига қайтганини ўзи ҳам сезмай қолибди. Қилиб қўйган хатоси учун қанчалар пушаймон бўлиб, Расулуллоҳдан гуноҳларини авф этишни яратгандан сўраб беришини айтиб ялинмасин, илтижолари инобатта олинмабди. Охир-оқибат у қашшоқлик исканжасида хор бўлиб дунёдан кўз юмибди.

Абдумалик АБДУРАҲМОНОВ.

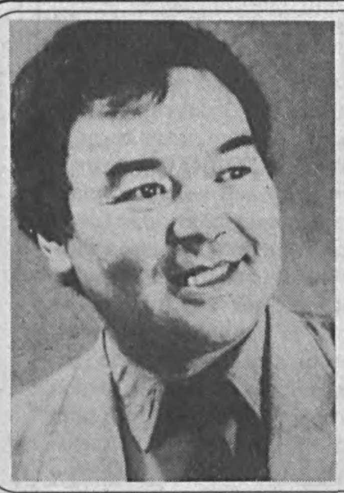

Санъат сеҳри

ЖАЖЖИЛАРГА ҚУВОНЧ УЛАШИБ

Худоёр Тошпўлатов 50 ёшни қоралаган бўлсада, сўзларининг бурролиги, қувноқлиги уни анча ёш кўрсатади. Бу инсон қарийб 28 йилдан буён Йўлдош Охунбобоев номидаги Республика Ёш томошабинлар театрида фаолият кўрсатмоқда. Театр даргоҳи унинг учун бутун бир дунё.

Худоёр Тошпўлатов 1946 йилнинг баҳорида аввалги Самарқанд, ҳозирги Жиззах вилоятининг Қўйтош қўрғонида хизматчи оиласида дунёга келди. Улар етти фарзанд... Етти фарзанднинг оталари Тошпўлат ака уруш қатнашчиси, меҳнаткаш инсон... Оналари Янглишой ая фарзандлар тарбияси ҳамда уй-рўзғор билан овора эди.

— Отамнинг айтишларича, бобом дутор чертиб, қўшиқ айтган эканлар, — дейди Худоёр Тошпўлатов — У кишининг дутор чертишларини қишлоқ аҳли, қариндош-уруғ, ёр-биродарлар мароқ билан тинглаб ором олишар, шунинг учун бўлса керак уларни Ражаб ака эмас, балки Ражаб дутор деб аташар экан. Гарчи бобомни яхши билмасам-да, уларнинг санъатга бўлган меҳрларини яхши ҳис этаман, қалбларидаги санъат дарди, менга мерос бўлган бўлса ажаб эмас...

1963 йили Худоёр Тошпўлатов ҳозирги Маннон Уйғур номидаги Санъат институтининг актёрлик факультетига ҳужжатларини топширди, омади келиб шу институтнинг толиби бўлди.

— Устозим Софья Гутманович менинг меҳрибон устозим эди, — дея хотирлайди Худоёр ака. — У киши биз талабаларга бор билимини берибгина қолмай, қалбидаги меҳрини аямасди. Унинг гуруҳида таҳсил олганлар шубҳасиз ўз касбининг моҳир устаси бўлиб етишарди.

Диплом спектаклига Софья Михайловна Карл Гольдонининг «Хотинлар иғвоси» ҳамда Максим Горькийнинг «Охиргилар» спектаклини саҳналаштирди. Биринчи спектаклда Худоёр Тошпўлатов Арлекин роли, иккинчи спектаклда Пётр роллари устида ишлаб, маромига етказиб ижро этди.

Спектаклларни томоша қилган Ёш томошабинлар театрининг ўша пайтдаги директори Гуландом Ғуломовага Худоёр аканинг ижролари маъқул келди ва у кишини театрга ишга таклиф этади. Таклиф ҳеч иккиланмасдан қабул қилинди, сабаби Худоёр ака болаларни чинакамига севар эди.

Ана шу йиллар мобайнида актёрнинг ижодий маҳорати, салоҳияти ялт этиб намоён бўла бошлади.

Ҳамид Олимжоннинг «Семурғ» номли саҳна асарида вазир, Пўлат Мўминнинг «Қовоқвой ва Чаноқвой» спектаклида Қовоқвой, Ян Райниснинг «Олтин Тулпор» спектаклида Қора Шаҳзода, Гоголнинг «Ревизор»ида шаҳар ҳокими, Тоғай Муроднинг «От кишнаган оқшомда» спектаклида Зиёдулла ва яна кўплаб ролларни маҳорат билан ижро этди.

— Пўлат Мўминнинг «Қовоқвой ва Чаноқвой» спектаклида мен Қовоқвойни ижро этардим, — ҳикоя қилади Худоёр ака, — мендан олдин раҳматлик Воҳид ака Қодиров уни образ даражасига етказиб ижро этганлар. Ролни олишга олдиму, сўнг ўйланиб қолдим... «Воҳид аканинг ижросига етказа олармиканман, агар ўйнай олсам мулзам бўлиб қолмасмиканман», деган фикрлар мени тинч қўймасди. Ўйларимни илғагандек, қалби кенг Воҳид ака маслаҳатлари билан кўнглимни тинчлантирдилар, кўзланган мақсадга етишим учун репетицияларимга ёрдам бериб, йўл-йўриқ кўрсатдилар... Ҳа-я, негадир айримлар болалар театрида ишлашни ўзига эп билмайди. Ахир кичкинтойларга қувонч улашишдан ортиқроқ бахт борми дунёда! Сезганмисиз, уларнинг кўзларида беғуборлик, самимият мавжуд. Бизга илҳом бахш этувчи омил ҳам айнан мана шу покизалик, самимийлик-да!

Театрга Олимжон Салимов режиссёр бўлиб келгандан кейин ижодий жамоанинг репертуари янги асарлар билан янада бойиди. Театр жамоаси Тоғай Муроднинг «От кишнаган оқшомда» деб номланган асарини саҳналаштирди. Бу спектаклда Худоёр Тошпўлатов Зиёдулла ролини ижро этди.

...Зиёдулла оддий, пок, дарвешона бир хаёллар билан яшовчи, содда, аммо ақлли инсон. У нафақат ўзига, балки хаёлидаги тасаввур бўлган орзусига, ҳам ёвуз, ҳам яхши инсонларга ишонади, у Аллоҳдан ягона бўлган фарзандни сўрайди ва умид билан яшайди...

Ҳа, Худоёр Тошпўлатов Зиёдулладаги умидни, орзу-мақсадни, ичидаги дардини усталик билан рўй-рост томошабинга етказиб бера олган... Аммо актёрнинг таъкидлашича, ҳали бу роль устида у узоқ изланиши лозим, шундагина у Зиёдулладаги кўзланган мақсадни топа олади.

Актёр билан томошабин қалбидан жой олган кўплаб саҳна қаҳрамонлари ҳақида ҳали узоқ суҳбат қуриш мумкин. Биз эса унинг ижодига ривож, баркамоллик тилаб қоламиз.

Саидахон СОТИМХОН қизи,
театршунос.

Бир бор экан, бир йўқ экан қадим замонда мана шундай гўзал қиз бўлган экан...

Равиль Альбеков олган сурат-лавҳа.

Хоҳ ишонинг, хоҳ...

ҲАҚИҚАТГА АЙЛАНГАН БАШОРАТЛАР

ёки Кеннеди ўлимини айтган аёл ва бошқалар ҳақида

Тақдирни олдиндан айтиб бериш, башорат қилишни худога хуш келмайдиган иш дейишади. Ҳаммаси тақдир деб аталмиш китобга ёзилган, ундан қочиб қутулиб бўлмайди. Албатта, ўзгартириб ҳам бўлмайди. Бироқ, уни назарда тутиш... мумкин экан.

Америкалик таниқли башоратчи Жейн Диксон бир неча ўлимларни олдиндан айтиб берган. Бўлажак хавф-хатар тўғрисида у огоҳлантирган одамларнинг барчаси ҳалокатни четлаб ўтишолмаган. Роберт Кеннедига ўлим даҳшати хавф солаётганлигини ҳам мана шу аёл айтиб берган. Орадан кўп ўтмай у машъум ўққа дучор бўлади.

...1961 йилда БМТ Бош котиби Даг Хаммаршельднинг ҳалокатидан бир неча ой муқаддам бу башоратчи аёл ўзининг баланд мартабали дугоналаридан бирига шундай деб ёзганди: «Нима қилсанг қилгин-у, зинҳор Хаммаршельд билан бир тайёрада уча кўрма. Сабаби, фалокат содир бўлиб, у ҳалокатга учрайди». 18 сентябрда худди шу фалокат рўй берди.

...Британиялик фельдмаршал Горацио Герберт Китченер қисматни олдиндан айтиб, башоратларга доим ишониб келгувчи эди. 1894 йил арафасида таниқли инглиз кароматчиси Хейро айтган сўзларни у ҳамон ёдида сақларди: «Лорд, олтмиш олти ёшингизда Сизни катта хатар кутмоқда, денгизда ҳалок бўлишингизни кўряпман...»

Орадан йиллар ўтди. Лорд Китченер ҳарбий вазир этиб тайинланган бўлсада, башоратчи сўзларини ёдидан чиқармасди. 1915 йилнинг июнида инглиз газеталаридан бири Китченер ҳаракатдаги армиянинг олдинги марраларида бўлаётганлиги тўғрисидаги репортажни босиб чиқарди. Жумладан, унда шундай воқеа келтирилади: Вазир турган жойнинг шундоқ яқинида снаряд портлайди, ҳамроҳларидан бири лордни пана жойга беркинишни таклиф қилади. Бироқ Китченер бепарво қўл силтайди: «Мен бундан қўрқмайман. Биламанки, барибир денгизда ўламан».

1916 йилнинг 5 июнида у крейсерда Россияга музокаралар олиб бориш учун йўлга отланди. Кема Британия қирғоқларидан узоқлашмасданоқ, даҳшатли портлаш юз берди. Яқиндагина 65 ёшини нишонлаган Лорд Китченер билан бирга юздан зиёд денгизчи ҳам ҳалок бўлди...

Башоратларнинг ҳаётда — амалда юз бериш ҳодисалари ғоят ҳайратланарлидир. Гарчи улар тақдирни олдиндан айтиб бериш имкониятлари тўғрисида гувоҳлик берсалар ҳам айрим тадқиқотчиларнинг фикрича, бундай ҳодисотлар билан курашиш мумкин ва зарур экан. Турли воқеа-ҳодисаларни тасодиф ихтиёри (ҳисоби)га йўйиб қўя қолишдан осони йўқ, чунки кўпинча одамлар, у ёки бу натижаларга олиб келган сабаб-оқибат узвийлигининг мантиқий занжирларини туза олишга қодир эмасдирлар. Бундай боғлиқлик алоқалари эса мавжуддир. Буни бутун дунё газеталарида босилиб чиққан, америкалик ака-ука эгизаклар Ж. Спрингер ва Ж. Люис билан бўлиб ўтган воқеа ҳам қандайдир даражада тасдиқлай олади.

Тақдир тақозоси билан улар туғилганларидан сўнг айри яшайдилар ва 39 йилдан кейингина учрашадилар. Бу давр мобайнида улар бир-бирлари билан ҳеч қанақанги алоқада бўлишмаган. Маълум бўлишича, эгизакларнинг юз-кўз, қиёфалари сингари тақдирлари ҳам икки томчи сувдек бир-бирига ниҳоятда ўхшаш экан. Рафиқаларининг исмлари ҳам бир хил: биринчи никоҳда — Линда, иккинчисида эса — Бетси. Ўғилларига ҳам бир хил исм қўйишган. Буни қарангки, ака-укалар деярли бир вақтда бир хил русум ва рангдаги «шевроле» сотиб олишган, бўш вақтларида ёғочга инсон қиёфаларини ўйиб ёзишни яхши кўришган ва ҳатто итларига ҳам бир хил — Той лақабини беришган...

Дарвоқе, бир пуштдан бино бўлган эгизаклар (уларнинг бири қишлоқда, бири шаҳарда, бири шимол ёки жанубда яшайдими, бундан қатъи назар) бир вақтда кексайиб, оламдан ўтишади.

Қуддусда шунга ўхшаш қизиқ воқеа юз берган. «Безек» компанияси хизматчисининг уйида ити болалайди. Тўрт кучукчанинг бирини ўзлари олишиб, қолган учтасини Тель-Авив, Рамат-Гана ва Петах-Тиква шаҳарларида яшовчи дўстларига бериб юборишади. Уч ойдан сўнг улар Қуддусга олдинма-кейин қўнғироқ қилишиб, кучуклари балкондан тушиб кетиб, нобуд бўлганини хабар қилишади. Компания хизматчиси хушёр тортиб, кучукчага бохабар бўла бошлайди. Орадан бир ой вақт ўтади. Кунларнинг бирида кучук ўз-ўзидан балкон эшигидан сирғалиб панжарага осилади ва олтинчи қаватдан пастга учиб кетади. Туғилишдан кучукчаларга шундай ўлиш қисмати битилган бўлса, не ажаб?

Қизиғи шундаки, бунақанги ўхшашликлар математиклар учун тилсимот саналмайди. Улар дунёда имкони йўқ, фақат эҳтимоллик назарияси мавжуддир, деб ҳисоблайдилар. Уларнинг фикрича, эҳтимол тутилган ҳодисалар ҳам эртами, кечми содир бўлади.

Майор Саммерфордни ўртоқлари унинг кўзлари боис «чақмоқни чақирадиган одам» дейишарди. Биринчи марта чақмоқ уни 1918 йилда Фландрияда, ҳарбий ҳаракатлар пайтида урди. Майор доимо олдинги маррада бўлар, бу ерда ўқлар тўхтовсиз чийиллаб учар, снарядлар портларди. Лекин уни дайди ўқлар эмас, балки одатдаги чақмоқ нишонга олганди. Ногиронлиги сабабли хизматдан бўшатилгач, Саммерфорд Ванкуверга жўнаб кетади. 1924 йилда, балиқ овига отланаётган пайтида яшин уни иккинчи бор уради. Бунинг натижасида истеъфодаги майорнинг ўнг томони ишламай қолади.

Бу зарбадан кейин оз-моз тузалиб олгач, Саммерфорд юрак ютиб шаҳар хиёбони бўйлаб сайрга чиқади. Ҳаво ажойиб, қуёш чарақлаб нур сочади. Тақдир ўйинини қарангки, бир неча дақиқа ичида осмонда момақалдироқ гумбурлаб, чақмоқ нақ майорнинг боши узра чақди. Учинчи зарбадан сўнг танаси бутунлай фалаж бўлиб, у кўп ўтмай вафот этади. Бу воқеа 1930 йилда бўлган эди. Лекин бу ҳали ҳаммаси эмас.

Шўрлик Саммерфорднинг само салтанати олдида не гуноҳи бор экан, ўйлаб ўйингга етолмайсан. 1934 йилнинг июнида Ванкувер тепасида жуда қаттиқ момагулдирак гумбурлаб, чақмоқ чақди. Яшин маҳаллий қабристондаги сағаналардан бирининг тит-питини чиқариб ташлади. Бу бечора Саммерфорднинг қабри эди...

Гиннеснинг рекордлар китоби саҳифаларига яна бир «чақмоқ чақирадиган» одамнинг исми-шарифи киритилган. У — Виржиниядаги миллий истироҳат боғининг ходими Рой Салливандир. Рой 1942, 1969, 1970 ва 1972 йилларда рўй берган яшин зарбаларидан омон қолган дунёда ягона инсондир.

Чақмоқ чаққанда одамларни ана шундай яшин уриши олимлар учун ҳанузгача жумбоқ бўлиб қолмоқда. Тоққа сайр пайтида чақмоқ остида қолган японялик ўқувчилар фожиаси, айниқса, бунинг яққол далилидир. Муаллим уларга бирбирларини йўқотиб қўймаслик учун альпинистларга ўхшаб, арқон билан бирбирларини боғлаб олишни буюради. Яшин ургандан сўнг боғламадаги ҳар учинчи ўқувчининг нобуд бўлганлиги маълум бўлади.

Экспертлар физиканинг барча маълум қонунларини ишга солиб ҳам ушбу сирли ҳодисани тушунтириб беролмадилар. Ёмғирда ивиб кетган арқон яхши электр ўтказгич сифатида хизмат қилганлиги тушунарли. Нега энди ҳар учинчи ўқувчи ҳалок бўлди? Нима бу, тасодифми ёхуд қисматми?

Яқинда Америка ахборот агентликлари шундай бир хабарни тарқатдилар — бостонлик 74 ёшли нафақахўр ваннада чўмилаётиб, томоғига сув тиқилиб ўлган. Ушбу фожиани тақдирнинг аччиқ ҳикояси деб аташ мумкин, чунки бу одам бутун умри давомида қутқарув станциясида ғаввос бўлиб хизмат қилган. Ҳар гал уни яратганнинг ўзи асраган. Лекин у барибир сувда, сув оғушида жон таслим қилди. Шуни айтсалар керак-да, пешонангга ёзилгани бўлади, деб.

Мирзаали АКБАРОВ тайёрлаган.

Атланта тараддуди

ЎЙИНЛАР ХАВФСИЗЛИГИ ТАЪМИНЛАНАДИ

Америка махсус хизмат ходимлари Олимпиадага қизғин ҳозирлик кўряптилар

...Номаълум жангарилар гуруҳи тушган автомашина катта тезликда Атлантанинг марказий кўчалари бўйлаб ўқдек учиб, ундаги канистрдан пуркалаётган асабни фалажлантирувчи газ атрофга тарқалиб боряпти. Айни пайтнинг ўзида, худди шу гуруҳнинг бошқа аъзолари аэропортда улкан ҳаво лайнерини йўловчилари билан қўлга олдилар. Ядровий мудофаа агентлиги ҳам ҳалокат дарагини олди: Атланта шаҳри марказига яширинча ўрнатилган ядровий қурилма тезда портлаши мумкин! Бонг урилиб, барча махсус хизмат ва полиция ходимлари оёққа турдилар: Атланта ҳавосида ҳаёт учун ўта ҳалокатли бактериялар пайдо бўлганлиги аниқланди...

Бу каби ва шунга ўхшаш қалтис, фавқулодда вазиятлар юз берган тақдирда қилинажак ҳаракатлар кўлами АҚШнинг барча махсус хизмат турларининг ходимлари томонидан Олимпиада ўйинлари арафасида қайта-қайта машқ қилиниб, маромига етказилмоқда. Федерал разведка бюросининг маълумотларига кўра, кутилажак хавф-хатарнинг аниқ манбалари ҳозирча аниқланмаган, аммо яқинда Нью-Йоркдаги жаҳон савдо маркази ва Оклахома-сити шаҳрида юз берган кучли портлашлар, сайёрамизда террорчилик ҳаракатлари тобора авж олаётганлиги америкалик тартиб посбонларини юз беражак бало-қазоларни даф этиш ва олдини олиш учун жиддий ҳозирлик кўришга ундайди. Атлантага Олимпиада ўйинларини кўриш учун юз минглаб оддий ишқибозлардан ташқари 40 дан зиёд давлатларнинг раҳбарлари ҳам келиши кутилмоқда. Уларни одатдагидек, махфий хизмат ходимлари қўриқлашади, аммо 17 кун давомида нисбатан кичик ҳудудда, кунига спортнинг камида етти тури бўйича мусобақалар ўтказилиши ва бунда юз бериши табиий бўлган тиқилинчда одатдаги хавфсизлик чоралари камлик қилади.

Ўз-ўзидан аёнки, Америка ҳукумати фақатгина юксак даражали меҳмонларнинг эмас, балки 19 июлдан бошлаб етиб бориши кутилаётган барча одамларнинг ҳам хавфсизлигини таъминлаши даркор. Шу мақсадда, АҚШ вице-президенти Альберт Гор бошчилигида махсус комиссия тузилиб, унинг аъзолари кўрилаётган барча хавфсизлик чораларини диққат билан мустаҳкамлаяптилар. Барча турдаги фавқулодда ҳолатларда фаолият кўрсатувчи ташкилотлар — Федерал разведка бюроси (ФРБ), Марказий разведка бошқармаси (МРБ), ҳарбий маҳкама (Пентагон), Миллий хавфсизлик агентлиги ва фавқулодда ҳолатлар бўйича федерал агентлиги маҳкамалари юбилей Олимпиадаси хавфсизлигини ишончли таъминлашга катта эътибор қаратмоқдалар. Воқеалар ҳалокатли тус олган тақдирда ушбу маҳкамаларнинг ходимлари умумий қутқарув ишларини олиб борадилар. Бу, албатта ҳалокатли воқеалар юз беради, дегани эмас, аммо, ҳар эҳтимолга қарши «Ҳамма нарсага тайёр туриш» уларнинг шиоридир.

Тайёргарликнинг юқорида саналган усулларини олсак, ишлар дарҳақиқат пухта ташкил этилганлигига амин бўламиз. Аммо бунинг янада ҳайратланарли ва узоқни кўзланган турлари ҳам бор. Журналистларга маълум қилинишича, Атланта шаҳрида «Универсал ахборот — мувофиқлаштириш маркази» тузилмоқда. Унда биринчи бор ФРБ, МРБ, Пентагон ва Миллий хавфсизлик агентликларининг ўнлаб ходимлари биргаликда, ёнма-ён ўтириб навбатчилик қилишлари кўзда тутиляпти. Мақсад — қайси бир соҳа бўйича ташвишли сигнал олинмасин, шу заҳотиёқ ундан барча махсус хизмат маҳкамаларини хабардор этишдир. Олимпиада ўйинлари давомида Пентагон ядро уруши бошланган тақдирда ҳарбий ҳаракатларни бошқарув маркази сифатида махсус жиҳозланган самолётни доимий тайёргарлик ҳолатида сақлайди. Фавқулодда ҳолатлар бўйича федерал агентлигининг махсус гуруҳи бу самолётда бир зумда Атлантага етиб келиши мумкин.

Бу ҳали ҳаммаси эмас. Шу штатнинг ўзида, шаҳардан унча узоқ бўлмаган жойда улкан фургон — юк машиналари турувчи база мавжуд. Бу фургонлар «совуқ уруш» даврида яратилган бўлиб, уларнинг ҳар бирида 100 тадан одам 10 кун мобайнида тоза сув ва ҳаво билан таъминланиб, ядро ва кимёвий портлаш асоратларидан омон сақланиши мумкин. Буйруқ олингани заҳоти мудофаа вазирлигининг терроризмга қарши барча махсус бўлинмалари Атлантага учиб келади. Қонунга кўра, бу бўлинмалар ички тартибсизликларни бостиришда қатнашмаслиги керак. Бироқ, Оқ уйда махсус директива матни ҳозирланган, унга президент имзо чеккани заҳот ҳарбийлар ҳам жангга ташланадилар. Хуллас Атланта шаҳри жойлашган Жоржия штати сенатори Сэм Ланнинг сўзлари билан қисқача қилиб айтсак, «Хавфсизлик нуқтаи назаридан олганда Атланта Олимпиадаси бу ўйинлар бошланганидан бери энг пухта ташкил этилган тадбир бўлади».

Бу гап тартиб посбонларининг сони жиҳатидангина ошириб айтилгани йўқ. 1984 йилги Лос-Анжелес ўйинларини 12 минг нафар махсус хизмат ходимлари қўриқлашган бўлса, Атлантада уларнинг сони икки ярим баробар ортиқ, бунинг устига юқорида саналган заҳира кучларини ҳам қўшиш лозим. Бу чоралар албатта, анча қимматга тушади. Биргина Пентагоннинг «олимпиада бюджети» 50 миллион долларни ташкил этар экан. Бошқа хизмат турлари эса харажатлар миқдорини сир сақлашмоқда. Жоржия штатининг ўзи бу мақсадлар учун камида 25 миллион доллар ажратяпти. Аммо, бу каби барча харажатлар келиши кутилаётган 1,5-2 миллион нафар туристлардан тушажак фойда эвазига ортиғи билан қопланади.

Тасаввурдаги хавф-хатарни кимлардан кутиш мумкин? Контртерроризм мутахассисларининг фикрича, чеченлар, курдлар, серблар ва ислом ақидапарастларидан доимо огоҳ бўлиш лозим. Бундан ташқари, Филиппин ва Таиланддаги ҳукуматга қарши қуролли кучлар ҳам имкониятдан фойдаланиб, ўз «ҳунар»ларини кўрсатишга уринишлари мумкин. Олимпиаданинг баъзи қатнашчилари орасида ўзаро миллий келишмовчиликлар бўлиб, бу ҳам можарога айланиши эҳтимолдан ҳоли эмас. Аммо Америка ҳукумати чеченлар-у серблардан эмас, ҳаммасидан ҳам кўра ўз фуқароларидан кўпроқ ҳадиксираб турибди. Охирги пайтларда улар ҳар қандай чет эллик террорчилардан кўра кутилмаган ва шафқатсиз эканликларини намойиш этмоқдалар. Чет элликлар-ку, ҳаммаси ҳисобда, аммо Оклахома-ситидаги портлашнинг «қаҳрамони», оддий фермер Маквей каби нусхалар Олимпиада шаҳрида ҳам пайт пойлаб, биқиниб ётмаяптимикан?

Бахтиёр ҲАЙДАРОВ
тайёрлади.

ТИЖОРАТ ХАБАРЛАРИ ВА ЭЪЛОНЛАР

ХУСУСИЙ ХОНАДОНЛАРДА ЯШОВЧИ АҲОЛИ ДИҚҚАТИГА!

«СУВСОЗ» ТРЕСТИ

ЭСЛАТИБ ЎТАДИ

Томорқа экинларини, йўлкалар, майдонлар ва хиёбонларни сувқувур тармоғи орқали суғориш

ҚАТЪИЙ ТАҚИҚЛАНАДИ

Экинлар ва дарахтларни айрим ҳоллардагина тунда соат 23.00 дан 6.00 гача суғоришга рухсат этилади.

Суғориш ҳақи эркин шартномавий нархларнинг икки баравари ҳажмида, яъни: 1 м2 га — 5,5 м3 — 2 сўм 09 тийин тўланади (Тошкент шаҳар ҳокимининг «Тошкент шаҳар аҳолиси учун сувқувур ва канализация хизматлари тарифи»ни тасдиқлаш ҳақидаги 54-Ф сонли 1996 йил 29 январдаги фармонига мувофиқ амалга оширилади).

Белгиланган вақтлардан ташқари рухсатсиз суғориш ҳоллари аниқланган тақдирда суғориш ҳақи энг юқори босим шароитида сувқувур тармоғи тўлиқ меъёрида ишланган пайтдаги бир ойлик тўлов ҳақи миқдорида пул ундирилади.

ЁДИНГИЗДА БЎЛСИН!

Сувдан ва шаҳар канализацияси хизматларидан фойдаланганлик ҳақи ўз вақтида тўланмаган тақдирда, сувқувур тармоғи қўшимча огоҳлантиришсиз узиб қўйилади.

МАЪЛУМОТЛАР УЧУН ТЕЛЕФОН: 56-62-45.

ТЎЙЛАР МУБОРАК!

МУҲТАРАМ ҲАМШАҲАРЛАР!

Мана ниҳоят Сизнинг мўътабар хонадонингизда ҳам карнай ва сурнай садоларининг дилни яйратувчи оҳанглари янграшига саноқли кунлар қолди. Сиз ўз ҳалол меҳнатингиз эвазига топган неъматлар билан дастурхон ёзиб, ўзбекнинг энг ажойиб удуми бўлмиш тўй қилмоқдасиз.

ТОШКЕНТ ШАҲАР ЭЛЕКТР ТАРМОҚЛАРИ КОРХОНАСИ

Сизни бу улуғ айём билан табриклаш билан бирга, хонадонингизда тўй оқшомини чароғон қилиб берадиган, электр ҳисоблагичдан ташқари тўғридан-тўғри уланадиган катта қувватли электр чироқлари учун ҳам ҳисоб-китоб қилиб, ҳақини тўлаб кетишингиз шарт эканлигини

ЭСЛАТИБ ЎТИШНИ ЛОЗИМ ТОПДИ.

МАНЗИЛИМИЗ: Тошкент шаҳри, Абдулла Тўқай кўчаси, 101-уй, Энергияни сотиш бўлими, 6-хона.

В.А.БУГАЕВ НОМИДАГИ ЎРТА ОСИЁ ГИДРОМЕТЕОРОЛОГИЯ ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ

БЎШ ЎРИНГА

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Гляциология бўлимига катта илмий ходим.

ТАНЛОВ МУДДАТИ — эълон чиққан кундан бошлаб 15 кун.

Ҳужжатларни директор номига қуйидаги манзилга юборинг: 700052, Тошкент шаҳри, Обсерватория кўчаси, 72-уй.

Телефон: 35-83-50.

Тошкент шаҳар ИИББ ҳузуридаги

ҚЎРИҚЛАШ БОШҚАРМАСИ

КАТТА ИШ ЮРИТУВЧИ ва МАШИНИСТКА

лавозимига

ўзбек ва рус тилларини мукаммал ўзлаштирган 25 ёшдан 40 ёшгача бўлган аёлларни;

ҲУҚУҚШУНОС лавозимига юридик маълумотга эга фуқароларни

ИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ.

Манзилимиз: Мирobод тумани, К. Цеткин кўчаси, 58-уй.

Телефонлар: 33-37-83, 56-62-87.

ҲУРМАТЛИ ҲАМШАҲАРЛАР ВА МЕҲМОНЛАР!

«ТОШКЕНТ ПОЧТАСИ» КОРХОНАСИ СИЗЛАРГА МАЪЛУМ ҚИЛАДИКИ,

букланган, шикастланган, ғижимланган, ифлос қилинган (шу жумладан елим изи қолган) ёки почта жўнатмаларини расмийлаштиришга дахли бўлмаган ёзувлари, белгилари ва ёпиштиргичлари (наклейкалари) бўлган хат ҳамда карточкалар белгиланган манзилларига

ЮБОРИЛМАЙДИ.

Сизнинг хат-хабарларингиз ўз вақтида етиб бориши учун фақат манзилгоҳ тўғри ёзилиши ва унинг тўлови Ўзбекистон Республикаси почта маркаларидан иборат бўлиши шарт.

Ушбу кўрсатмаларга амал қилинмаса почта жўнатмалари жўнатувчига қайтариб юборилади.

«ТОШКЕНТ ПОЧТАСИ» ДАВЛАТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ КОРХОНАСИ.

Ҳамза туманидаги «Профинфотех» ҳиссадорлик жамияти тугатилади.

Даъволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой мобайнида 68-83-24 рақамли телефон бўйича қабул қилинади.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги қошидаги Республика хўжалик ҳисобидаги ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш маркази жамоаси Марказ ходими З.Йўлдошевга умр йўлдоши

Муҳайё ЙЎЛДОШЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ТОШКЕНТ ОҚШОМИ
TOSHKENT OQSHOMI

Муассис: ТОШКЕНТ ШАҲАР ҲОКИМЛИГИ

Манзилимиз: 700000, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32

Телефонлар: хатлар — 33-29-70; эълонлар: 33-81-42, 36-57-27.

Душанба, чоршанба ва жума кунлари чиқади. Нашр кўрсаткичи 64690

Нашрни етказиб бериш масалалари бўйича турар жойлардаги почта бўлимларига ёки «Тошкент почтаси»га 33-74-05 телефонига мурожаат қилишингиз мумкин.

Рўйхатдан ўтиш тартиби: №10. v Буюртма Г-0247. v Ҳажми — 2 босма табоқ офсет усулида босилади. v Қоғоз бичими А-2 «Шарқ» нашриёт матбаа-концерни босмахонаси. v Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. v Босмага топшириш вақти 11.30. v Босишга топширилди: 11.30. 6.193 нусхада босилди. 1 2 3 4 5 6.